

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovina
Zeničko-dobojski Kanton
OPĆINA BREZA
Općinski načelnik

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
Zenica-Doboj Canton
MUNICIPALITY OF BREZA
Municipal Mayor

OPĆINA BREZA

IZVJEŠTAJ O RAZVOJU
OPĆINE BREZA
ZA 2023. GODINU

Januar 2025. godine

Adresa: Bogumilska br.1 tel, centrala 032/786-020, 032/786-061
fax:, 032/786-041, 032/786-031
e-mail: nacelnik@breza.gov.ba , www.breza.gov.ba

Sadržaj

Sadržaj	2
Lista slika i grafikona.....	3
Izvršni sažetak	4
1. Uvod.....	6
2. Analiza razvojnih trendova kroz prikaz utvrđenog sistema indikatora	8
2.1. Analiza trenda ključnih razvojnih pokazatelja u općini Breza i okruženju	11
2.1.1. Demografske karakteristike i kretanja.....	13
2.1.2. Ekonomski pokazatelji.....	13
2.1.3. Tržište rada.....	14
2.1.4. Poljoprivredna proizvodnja.....	15
2.1.5. Turizam.....	15
2.1.6. Obrazovanje	16
2.1.7. Zdravstvena zaštita.....	16
2.1.8. Socijalna zaštita.....	17
2.1.9. Kultura i sport.....	17
2.1.10. Zaštita okoliša.....	17
2.1.11. Komunalna infrastruktura	18
2.1.12. Saobraćajna infrastruktura	18
2.1.13. Energetska efikasnosti i obnovljivi izvori energije.....	18
2.1.14. Smanjenje rizika od katastrofa	19
3. Pregled implementacije akcionog plana, strateških mjera i ključnih strateških projekata..	20
3.1. Planirane aktivnosti	20
3.2. Implementacija Akcionog plana za period 2023-2025. godina	21
3.3. Pregled planiranih i ostvarenih finansijskih sredstava na nivou strateških ciljeva i prioriteta na godišnjem nivou.	28
4. Doprinos implementacije Strategije razvoja Okviru za implementaciju ciljeva održivog razvoja u BiH.....	30
4.1. Procjena napretka	30
4.2. Doprinos implementacije Strategije razvoja Okviru za implementaciju ciljeva održivog razvoja u BiH	31
5. Institucionalni kapaciteti za planiranje i upravljanje razvojem.....	32
6. Zaključci i preporuke	32

Lista slika i grafikona

Lista tabela

Tabela 1. Indikatori uticaja na nivou strateških ciljeva	9
Tabela 2 - Prioriteti za strateške ciljeve s pripadajućim mjerama	9
Tabela 3. Osnovni indikatori razvoja Ze-Do kantona i Općine Breza u 2023. godini u odnosu na prethodnu	12
Tabela 4. Demografski pokazatelji u Općini Breza.....	13
Tabela 5. Pregled strateških ciljeva i prioriteta.....	20
Tabela 6. Ključni strateški projekti.....	21
Tabela 7. Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja Općine Breza 2023.-2025. godina po strateškim ciljevima	21
Tabela 8. Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja Općine Breza 2023.-2025. godina po izvorima.....	21
Tabela 9. Pregled statusa implementacije aktivnosti iz Akcionog plana 2023.-2025. godina za izvještajnu godinu	22
Tabela 10. Pregled postignutih rezultata u okviru implementiranih aktivnosti i projekata u 2023. godini	23
Tabela 11. Vrijednost realizovanih sredstava po Strateškim ciljevima u 2023. godini.....	28
Tabela 12. Struktura finansiranja po strateškim ciljevima, prioritetima i izvorima finansiranja u 2023. godini	29
Tabela 13. Povezanost Strategije razvoja sa Okvirom za realizaciju ciljeva održivog razvoja u BiH	

Izvršni sažetak

Izveštaj o razvoju predstavlja dokument kojim se sagledavaju rezultati u ostvarivanju razvojnih ciljeva i implementaciji strateških dokumenata tokom 2023. godine.

Izveštaj ima za cilj da omogući cjelovit pregled situacije i napretka Općine Breza u 2023. godini, te da posluži lokalnoj upravi kao smjernica u planiranju budućih razvojnih projekata i aktivnosti.

U 2023. godini za realizaciju strateških projekata planiranih planovima organizacionih jedinica 23,50 % sredstava je iz eksternih izvora finansiranja a 76,50 % je iz budžeta JLS.

Stepen realizacije u odnosu na planove organizacionih jedinica za 2023. godinu je 94,15 %.

Generalno posmatrajući, implementacijom strateških projekata i aktivnosti u 2023. godini, Općina Breza je napravila značajan korak u razvoju. Početkom implementacije jednog od najvažnijih strateških projekata „Izgradnja poslovne zone za razvoj proizvodnih i poslovnih kapaciteta,“ kroz izradu GP projekta cestovne i komunalne infrastrukture unutar poslovne zone Šaš i Izgradnjom sistema odvodnje otpadnih voda i trotoara u naselju Šaš, poslovna zona "Šaš" (duž regionalne ceste R444 i unutar poslovne zone) stvoreni su preduslovi za povećanje broja privrednih subjekata i radnih mjesta u narednom periodu.

Rekonstrukcijom i uređenjem Trga rudara u Brezi kao drugi važan strateški projekat se poboljšala urbanistička infrastruktura, stvorio ambijent za ugodno provođenje slobodnog vremena mladih i porodica, te napravio prostor na kojem se održavaju razni kulturni događaji.

Završetkom izgradnje sistema odvodnje otpadnih voda u naselju Gornja Breza, općina Breza je osiguran priključak na kanalizacionu mrežu za mještane naselja Gornja Breza i mještane Banjevca, čime se smanjio stepen zagađenja vodenih tokova i tla.

Jedan od ključnih izazova u provedbi strateških aktivnosti na području općine Breza u 2023. godini bila je nemogućnost realizacije aktivnosti na uređenju korita rijeke Stavnje. Glavni razlog za ovaj problem leži u neriješenim imovinsko-pravnim odnosima koji se odnose na zemljište uz rijeku. Zbog spora oko vlasničkih prava, nejasnih granica parcela i neusklađenosti u vezi s pravima korištenja, općina nije bila u mogućnosti pristupiti realizaciji istih. Ovakvo stanje usporava planirane aktivnosti na poboljšanju sistema zaštite od poplava, kao i na realizaciji drugih razvojnih inicijativa povezanih uz vodoprivrednu infrastrukturu. Ovaj izazov ističe potrebu za ubrzanim procesom rješavanja imovinsko-pravnih pitanja kako bi se omogućila realizacija ključnih infrastrukturnih i drugih projekata a koji predstavlja jednu od preventivnih mjera koji je neophodno poduzeti kako bi se zaštitili od poplava i klizišta, a koje su 2014. godine zadesile kako našu državu tako i regiju. Pored navedenog, nedostatak kapaciteta Odjela za upravljanje razvojem za planiranje razvoja i upravljanje razvojnim i velikim infrastrukturnim projektima, rezultiralo je nedovoljnim brojem implementiranih projekata finansiranih od strane donatora i viših nivoa vlasti. Također, nedovoljan iznos budžetskih sredstava za sufinansiranje implementacije projekata od strane NVO, rezultiralo je manjim razvojnim efektom nego što je planirano.

Preporuke za unaprijeđenje upravljanja lokalnim razvojem su sljedeće:

- Pripremiti trogodišnji plan za period 2025-2027 i godišnji plan za 2025. godinu u skladu sa Uredbom o izradi implementacionih dokumenata FBiH;
- Jačati kapacitete za planiranje i upravljanje razvojem i popuniti ključna radna mjesta u Odjelu za upravljanje razvojem, Službi za privredu, Službi za finansije, inspeksijske poslove i opću

upravu, Službi za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, geodetske i imovinsko pravne poslove i u Službi za civilnu zaštitu, u skladu sa sistematizacijom;

- Jačanje kapaciteta i znanja službenika u oblasti upravljanja projektnim ciklusom i pripreme razvojnih projekata u cilju apliciranja prema EU i međunarodnim, ali i domaćim fondovima, kako bi se ojačala komponenta finansiranja razvojnih projekata iz vanjskih izvora;
- Planirati u budžetu JLS što veći iznos sredstava za podršku projektima kako bi se uz obezbijeđena sredstva iz vanjskih izvora omogućio što bolji učinak implementacije planiranih projekata;
- Kontinuirano jačati internu i eksternu komunikaciju po pitanju implementacije, praćenja i izvještavanja realizacije Strategije, pripreme implementacionih dokumenata; uključenosti drugih Službi/odjeljenja u smislu privlačenja sredstava od drugih izvora (donatora, viših nivoa vlasti i dr.) za realizaciju strateških projekata;
- Organizovati kvartalne koordinirane sastanke predstavnika svih službi i analizirati odstupanja u stepenu realizacije budžeta i strateških projekata, identifikovati mjere i preporuke za realnije planiranje prilikom izrade trogodišnjih i godišnjih planova implementacije Strategije;
- Nabaviti efikasan softver za planiranje i upravljanje razvojem, koji će biti fleksibilan i omogućiti kvalitetno praćenje realizacije Strategije, kako finansijski tako i po osnovu indikatora razvoja;
- Jačati kapacitete i saradnju sa mjesnim zajednicama u planiranju i realizaciji projekata.

1. Uvod

Strategija razvoja Općine Breza za period 2021.-2027. godine predstavlja integrisani multisektorski strateški dokument kojim se usmjerava razvoj Općine Breza. Njegova svrha je da informiše sve ključne sudionike i zainteresirane strane o nivou realizacije razvojnih ciljeva Općine Breza, te da omogući adekvatno donošenje odluka o strateškim prioritetima i operativnim ciljevima u narednim godinama. Također, izvještaj predstavlja uvid u doprinos općine u realizaciji šireg okvira razvoja, odnosno strategija razvoja višeg nivoa vlasti (Kantona, Federacije), sektorskih strategija (npr. Strategija zaštite okoliša, Strategija zapošljavanja, Strategija socijalne uključenosti itd.), kao i Okvira za Ciljeve održivog razvoja u BiH.

Strategija razvoja Općine Breza za period 2021-2027. godine pripremljena je u skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH („Službene novine Federacije BiH“ broj: 32/17), Uredbom o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“ br. 74/19 i 2/21) i Odlukom Općinskog Vijeća o pokretanju procesa izrade strateškog dokumenta razvoja u Općini Breza, broj: 01/2-04-1257/21 od 07.05.2021. godine.

Općinsko Vijeće usvojilo je Strategiju razvoja općine Breza za period 2021.-2027. godine, broj: 01/1-02-3220/21, na sjednici održanoj dana 28.10.2021. godine. Strategija razvoja je osnov za izradu Akcionog plana, Smjernica, trogodišnjih i godišnjih planova rada općinskih službi, okvirnog budžeta (DOB) i godišnjeg budžeta.

Izveštaj o razvoju predstavlja dokument kojim se sagledavaju rezultati u ostvarivanju razvojnih ciljeva i implementaciji strateških dokumenata, i ovo je 3 po redu izvještaj koji je pripremljen sa ciljem praćenja i analize stepena društveno-ekonomskog razvoja u Općini Breza. Izvještaj ima za cilj da prezentira pregled cjelokupne situacije i napretka JLS u 2023. godini, te da posluži lokalnom organu uprave kao putokaz u budućim razvojnim procesima.

Izveštaj je sveobuhvatan, analizira ekonomski, društveni, infrastrukturni i okolišni aspekt razvoja, te predstavlja analizu koja se naslanja na Strategiju razvoja JLS i time obezbjeđuje kontinuitet u analizi i izvještavanju sveukupnog razvoja, ali i polaznu osnovu za pripremu novih Smjernica za trogodišnje planiranje, sa uključenim trogodišnjim Akcionim planom za implementaciju Strategije razvoja.

Struktura Izveštaja o razvoju Općine Breza, nakon uvodnog dijela i izvršnog sažetka, sadrži osvrt na trendove kretanja ključnih razvojnih pokazatelja prema utvrđenim indikatorima, zatim pregled implementacije Strategije po strateškim ciljevima, prioritetima, mjerama i ključnim strateškim projektima, uključujući i pregled finansijskog okvira za implementaciju istih. Nakon analitičkog pregleda, Izveštaj daje osvrt na usklađenost i doprinos implementiranih razvojnih inicijativa i projekata u postizanju ciljeva strategija razvoja viših nivoa, sektorskih strategija i Ciljeva održivog razvoja u BiH i na koncu, procjenu napretka i preporuke za unaprijeđenje za naredni period.

U izradi Izveštaja o razvoju Općine Breza korišteni su podaci zvaničnih izvora (Statistički zavodi, Statističke agencije, Zavod za programiranje, Zavodi za zapošljavanje, Izvještaj o radu organa uprave i sl.) kao i podaci prikupljeni u neposrednim kontaktima sa lokalnim javnim preduzećima, ustanovama i nadležnim institucijama te i ostali podaci kojima JLS raspolaže.

Izazov u izradi Izveštaja o razvoju predstavljalo je neblagovremeno objavljivanje statističkih podataka, kao i nedostatak podataka za određeni broj indikatora. Odnosno, identificiran je problem nepostojanja podataka u posmatranom periodu, prvenstveno primarnih podataka koji se dobijaju putem istraživanja (mišljenja i zadovoljstvo korisnika i građana određenim javnim uslugama, itd.). Pored navedenog, u

nekim slučajevima zabilježeni su izazovi zbog pogrešno definisanih indikatora u Strateškom dokumentu koje je nemoguće mjeriti i pratiti, ali i promjene u početnim vrijednostima podataka vezane za pojedine indikatore (prilikom izrade Strategije zvanični podaci o početnim vrijednostima su drugačiji od vrijednosti korištenih u analizi trendova u naknadno objavljenim publikacijama), što postavljene ciljne vrijednosti indikatora čini neadekvatnim, odnosno nerealnim.

Prilikom prikupljanja podataka za izradu izvještaja o razvoju, općina se susrela sa nekoliko relevantnih izazova. Ovi izazovi se odnose na nedostatak relevantnih i ažuriranih podataka, nedostatak ljudskih resursa, te nezainteresovanost za dostavljanje podataka.

Izveštaj o razvoju za 2023. godinu pripremila je Jedinica za upravljanje razvojem Općine Breza, u saradnji sa ostalim općinskim službama i javnim ustanovama sa područja Općine Breza. Savjetodavnu i tehničku podršku pri izradi ovog implementacionog dokumenta pružio je Projekat Američke agencije za međunarodni razvoj Pomoć lokalnoj upravi (USAID/LGAA)¹.

---

¹ Stavovi i mišljenja izražena u ovom dokumentu ne odražavaju nužno stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

2. Analiza razvojnih trendova kroz prikaz utvrđenog sistema indikatora

Usvajanjem Strategije razvoja JLS Breza za period 2021-2027. godina Općina Breza je definisala i uskladila razvojne pravce i prioritete sa ključnim nacionalnim i međunarodnim razvojnim dokumentima. Vizija razvoja JLS Breza odražava stratešku namjeru, dubinu i širinu strateške promjene koju građani lokalne zajednice žele vidjeti.

Vizija razvoja Općine Breza 2021-2027. godina

Uređena i razvijena zajednica prirodnih ljepota, privlačna investitorima i mladim porodicama

Ostvarenje razvojne vizije realizovat će se kroz 3 strateška cilja, razrađena u 9 prioriteta i 16 mjera. Sljedeći strateški ciljevi su usklađeni sa razvojnim i sektorskim strategijama razvoja Zeničko-dobojskog kantona, FBiH i Okvirom za realizaciju ciljeva održivog razvoja u BiH, a glase:

Strateški cilj 1: Osiguran kontinuirani rast privrede

Ovaj strateški cilj se odnosi na jačanje postojećeg industrijskog sektora, razvoj MSP i obrtnika, jačanje postojećih rudarskih kapaciteta, intenziviranje poljoprivredne proizvodnje i turizma, posebno u domenu razvijanja novog turističkog proizvoda usmjerenog ka ruralnom razvoju. Ključne pretpostavke za dostizanje ovog cilja su izgradnja pozitivnog poslovnog ambijenta, izgradnja saobraćajne, komunalne i poslovne infrastrukture, uz obavezno jačanje kapaciteta lokalne samouprave, kao istinskog servisa privrednicima. Ulaganje u razvoj preduzeća, obrtnika i poljoprivrednih proizvođača podrazumijeva set sistemskih mjera, uključujući različite poticaje, jačanje udruživanja, marketing i zajedničko nastupanje na tržištu. Jačanje sektora poljoprivredne proizvodnje usmjereno ja na primarnu poljoprivrednu proizvodnju ali razvoj novih prerađivačkih kapaciteta. Intenziviranje i poticanje turizma podrazumijeva razvoj potrebne temeljne infrastrukture i novih turističkih servisa i proizvoda.

Strateški cilj 2: Unaprijeđen društveni život svih kategorija stanovništva

Ovaj cilj podrazumijeva unapređenje uslova života svih građana, kroz unapređenje zdravstvene, socijalne i opšte zaštite građana i imovine, obezbjeđenje kvalitetnog i dostupnog obrazovanja usklađenog sa potrebama tržišta rada općine, osiguranje pristupa sportskim i kulturnim sadržajima, te unapređenje rada svih segmenata javne uprave. Unapređenje društvenog života svih kategorija stanovništva podrazumijeva projekte usmjerene na izgradnju društvene infrastrukture u seoskim ali i urbanim područjima, stvaranje takvih uslova za život koji će spriječiti odlazak mladih, jačanje socijalne skrbi koja će biti usmjerena na one kojima je pomoć najpotrebnija, prije svega na stara i iznemogla lica, te marginalizovane grupe, uvođenje novih usluga za potrebe stanovništva kao i razvoj ljudskih resursa, novih znanja i vještina, kao i navika građana općine Breza.

Strateški cilj 3: Unaprijeđena zaštita okoliša i prirodnih resursa

Treći strateški cilj podrazumijeva doprinos i unapređenje zaštite okoline, smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća (katastrofa) i održivom korištenju prirodnih resursa, uz obavezno smanjenje trenutnih štetnih uticaja na okolinu i društvenu zajednicu općine Breza. Strateško opredjeljenje općine Breza je da u srednjoročnom periodu usmjeri aktivnosti na izgradnju savremene komunalne infrastrukture u pogledu sanacije vodovodne i kanalizacione mreže, obezbjeđenje osnova za dalju eksploataciju ruda u skladu sa principima održivog razvoja, zaštiti i unaprijeđenju stanja tla, vode i vazduha, kao i na povećanje stepena energetske efikasnosti javnih objekata i javne rasvjete. Ove projektne aktivnosti vode ka smanjenju zagađenja i negativnog uticaja na okolinu, kako bi se stvorila atraktivna lokalna zajednica za život i poslovanje.

Kako bi se adekvatno procijenio uticaj i stepen realizacije strateških ciljeva, planirano je da se isti prate kroz sljedeći set indikatora uticaja:

Tabela 1. Indikatori uticaja na nivou strateških ciljeva

Strateški cilj	Indikator (uticaja)	Polazna vrijednost (2017)	Ostvarena vrijednost (2023.)	Ciljna vrijednost (2027)
Strateški cilj 1. Osiguran kontinuirani rast privrede	Broj zaposlenih	3535	2740	4065
	Prosječna neto plaća	905	1223	1086
	Ukupni prihodi poslovnih subjekata	152.387.086	/	182.864,503
Strateški cilj 2. Unaprijeđen društveni život svih kategorija stanovništva	Broj stanovnika općine Breza	14.168	12.925	14.876
	Broj sportskih organizacija na području općine	12	13	13
	Broj korisnika socijalnih davanja po osnovu materijalnog stanja	209	752	226
	Vlastiti budžetski prihodi općine Breza	5.290.166,93	6.388.300,00	6.083.691,97
Strateški cilj 3. Unaprijeđena zaštita okoliša i prirodnih resursa	Opterećenje prirodnih recipijena (vodotoka i zemljišta) po osnovu ekvivalentnog broja stanovnika (EBS) najvećih zagađivača u općini Breza	1.001,19	NP	851
	Broj stanovnika Općine pokriven organizovanim sakupljanjem otpada	12.218	11.757	12.751
	% gubitaka vode u sistemu vodosnabdijevanja	73	70%	44
	Ukupan iznos nadoknade po osnovu štete nastale od elementarnih nepogoda	4.418.184,62	0,00	3.092.729,23

Prioriteti predstavljaju ključne oblasti i smjerove djelovanja za postizanje vizije i strateških ciljeva, te kao takvi imaju najveći uticaj na razvojne pravce, odnosno na realizaciju indikatora strateških ciljeva. Kako bi se adekvatno procijenio uticaj i stepen realizacije 9 prioriteta, planirano je da se isti prate kroz sljedeći set indikatora:

Tabela 2 - Prioriteti za strateške ciljeve s pripadajućim mjerama

S.C.	Prioritet	Indikator rezultata	Polazna vrijednost (2017)	Ostvarena vrijednost (2023.)	Ciljana vrijednost (2027)	Pripadajuće mjere
Strateški cilj 1: Osiguran kontinuirani rast privrede						
1.	Prioritet 1.1. Povećan broj malih i srednjih preduzeća (MSP), obrta i ukupan nivo privredne aktivnosti	Broj registrovanih MSP	81	88	97	1.1.2. Poslovna podrška i unapređenje poslovne infrastrukture
		Količina eksploatisanog uglja i drugih sirovina	676.544,90	304.406,70	676.544,90	
	Prioritet 1.2. Značajno povećan nivo poljoprivredne proizvodnje	Ukupna poljoprivredna proizvodnja po osnovnim kulturama – u tonama	2.858	3.385	3.718,40	1.2.1. Razvoj poljoprivrede bazirane na znanju i novim tehnologijama
		Broj upisanih u registar poljoprivrednih gazdinstava i registar klijenata	653	1378	848	
Prioritet 1.3. Značajno povećano iskorištenje turističkih potencijala	Broj noćenja	58	55	1000	1.3.1. Valorizacija, promocija i korištenja turističkih potencijala	
	Prihod u sektoru turizma – u KM	1160	1100	30000,00		

Strateški cilj 2: Unaprijeđen društveni život svih kategorija stanovništva

2.	Prioritet 2.1. Unaprijeđeni uslovi za rad i kvalitet obrazovanja	Broj djece uključene u sportske sekcije i/ili klubove	132	150	300	2.1.1 Poboljšanje uslova za kvalitetnije osnovno i srednje obrazovanje
		Stepen zadovoljstva roditelja i djece uslovima u školi – procenat zadovoljnih i vrlo zadovoljnih	37,8%	/	56,7%	
		Broj prijavljenih incidenata vršnjačkog nasilja u školama	18	1	4	
		Broj saobraćajnih nezgoda u kojima učestvuju djeca i mladi vozači početnici	9	0	4	
	Prioritet 2.2. Unaprijeđen kvalitet socijalne, zdravstvene i druge zaštite građana općine	Broj usluga Centra za socijalni rad	1185	1276	1422	2.2.1. Unapređenje zdravstva i socijalne zaštite građana
		Broj krivičnih djela u godini	101	95	80	2.2.2 Prevencija zaštite i sigurnosti građana
		Broj akcidenata sa povredama	17	9	14	
		Broj pacijenata koji se upućuju u KB Zenica na godišnjem nivou	7.643	10.104	6.878	
	Prioritet 2.3. Unaprijeđen nivo stanovanja, kulture, sporta, kvalitet javnih usluga i uključenosti civilnog društva	Broj posjetitelja kulturnim sadržajima	2000	2100	2400	2.3.1 Izgradnja i sanacija javnih objekata
		Broj kulturno-istorijskih manifestacija u Općini	5	5	6	2.3.2 Unapređenje memorijalnih, kulturnih i sportskih manifestacija
		Broj sportskih manifestacija u Općini	7	10	8	
		Broj aktivnih članova sportskih organizacija	390	420	429	
		Stepen zadovoljstva uslugama općinske uprave i općinskih ustanova (Likertova skala)	4,2	/	4,2	2.3.3 Unapređenje efikasnosti javne uprave

Strateški cilj 3: Strateški cilj 3: Unaprijeđena zaštita okoliša i prirodnih resursa

3.	Prioritet 3.1. – Unaprijeđeno stanje i kvaliteta tla, vazduha i vodotoka na teritoriji općine	Količina i koncentracija ugljen-dioksida Mjereno-NO, NO ₂ , NO _x , CO, PM ₁₀ , O ₃ , SO ₂ , H ₂ S	SO ₂ – 32,51 NO ₂ – 19,17 CO – 1,11 PM ₁₀ – 29,86 O ₃ – 114,20	/	SO ₂ – 30,88 NO ₂ – 18,21 CO – 1,05 PM ₁₀ – 28,36 O ₃ – 108,49	3.1.1. Zaštita i unapređenje kvaliteta vode, tla i vazduha
		Broj kontaminacija izvorišta na teritoriji Općine godišnje.	34	0	30	
		Broj usvojenih planskih dokumenata	3	0	5	
		Količina recikliranog otpada (t/god.) na godišnjem nivou na teritoriji Općine	24,5	26	39	
	Prioritet 3.2. – Unaprijeđene komunalne usluge i umanjeni rizici od prirodnih i drugih nesreća	Broj korisnika vodovodne mreže	"Domaćinstva: 4.481 Fizička lica: 11.158 Pravna lica: 195"	Domaćinstva: 4.973 Fizička lica: 11.130 Pravna lica: 301	"Domaćinstva: 8.289,85 Fizička lica: 20.642,30 Pravna lica: 360 "	3.2.1. Sanacija vodovodne i kanalizacione mreže
		Broj korisnika kanalizacione mreže	"Domaćinstva: 1.216 Fizička lica:	"Domaćinstva: 1.369 Fizička lica:	"Domaćinstva: 1.580 Fizička lica:	3.2.2. Sanacija i izgradnja saobraćajne infrastrukture

		2.428 Pravna lica: 103"	2.660 Pravna lica: 39%	3.156 Pravna lica: 134 "	
	Iznos ukupnih općinskih nadoknada po osnovu prirodnih i drugih nesreća, u KM godišnje	36800,11	0,00	36800,11	3.2.3. Smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća
Prioritet 3.3. – Unaprijeđena energetska efikasnost i zaštita prirodnih resursa na teritoriji općine	Troškovi za redovno održavanje javne rasvjete	"15.991,56 Podaci za 2018. godinu "	32.800,00	7.995,75	
	Količina utrošene energije u javnim ustanovama koje su utopljene (kWh ili kWh/m2 ili kWh/m3)	"O.Š.Enver Čolaković: 1.687 Obdanište: 1.090,58 JU Dom zdravlja Breza: 61.179 Podaci za 2018. godinu	"O.Š.Enver Čolaković: 29.161 Obdanište: 2.406,00 JU Dom zdravlja Breza: 28.814	"O.Š.Enver Čolaković: 1.180 Obdanište: 763,40 JU Dom zdravlja Breza: 42.825	
	Iznos računa za energente u javnim ustanovama koje su utopljene, KM.	"O.Š.Enver Čolaković: 408,69 Obdanište: 197,96 JU Dom zdravlja Breza: 14.282 Podaci za 2018. godinu	"O.Š.Enver Čolaković: 5.850 Obdanište: 15.562 JU Dom zdravlja Breza: 6.017,14	"O.Š.Enver Čolaković: 245,21 Obdanište: 118,78 JU Dom zdravlja Breza: 8.569,20 "	

Stepen razvoja lokalne zajednice je u direktnoj vezi sa stepenom realizacije zacrtanih strateških ciljeva i pripadajućih prioriteta. S toga je u nastavku detaljno analiziran stepen razvoja općine Breza u 2023. godini, kroz sistem praćenja kretanja ključnih razvojnih pokazatelja, odnosno indikatora u oblasti ekonomskog, društvenog i infrastrukturnog razvoja, te zaštiti okoliša.

2.1. Analiza trenda ključnih razvojnih pokazatelja u općini Breza i okruženju

Provođenjem planiranih aktivnosti i ukupnih sinergijskih efekata u izvještajnom periodu se razvojni trendovi uočavaju kroz ocjenu postavljenih indikatora i dostupnih podataka. Indikatori označavaju vrstu i stepen promjena koje se neposredno ostvaruju kroz realizaciju programa, projekata i razvojnih ciljeva, a služe kao kvalitativni i kvantitativni pokazatelj nivoa ostvarivanja utvrđenih ciljeva razvoja.

Posmatrajući razvoj kroz realizaciju planiranih aktivnosti i ukupnih sinergijskih efekata u izvještajnom periodu, očigledno je da se pozitivne promjene indikatora uticaja realiziraju kroz razvoj nekoliko ključnih sektora kao što su industrija, rudarstvo, poduzetništvo, poljoprivreda, ruralni razvoj, turizam, obrazovanje, kultura, sport, zdravstvena i socijalna zaštita, ranjive grupe i rodna ravnopravnost, infrastruktura, smanjenje rizika od katastrofa, smanjenje emisije plastičnih (stakleničkih) gasova, očuvanje prirodnih potencijala i biodiverziteta, smanjenje zagađenja okoline, i dr.

Na osnovu prikupljenih statističkih podataka može se zaključiti da je ekonomija u BiH u posljednjih 3 godine doživjela nekoliko šokova (pandemija COVID-19, prirodne katastrofe, globalna inflatorna kretanja, geopolitička nestabilnost u regiji i svijetu, itd.), koji su se odrazili na lance snabdijevanja, zatim rast cijena hrane, što je dovelo do toga da su u decembru 2023. godine u odnosu na isti period prethodne godine, potrošačke cijene porasle za 2,8 % na nivou BiH, odnosno 2,2% u Federaciji BiH (godišnja inflacija).

I pored negativnih ekonomskih kretanja u prethodnom periodu, analiza statističkih podataka za 2023. godinu ukazuje na blagi oporavak ekonomije, odnosno da su kretanja ekonomskih aktivnosti u Zeničko-dobojskom kantonu u 2023. godini imala blagi rast, da je prosječna zaposlenost dosegla nivo od 34,5 % što je za 0,5 p.p. više u odnosu na predhodnu godinu ali ispod stope registrovane zaposlenosti FBiH za posmatranu godinu koja je iznosila 36,3%, što ukazuje da se zaposlenost vraća na trend rasta prije pojave pandemije Covid 19. Stopa zaposlenosti i prosječna plata su također blago porasle dok je registrovana nezaposlenost nastavila blagi trend opadanja. Prosječna isplaćena penzija u ZDK-u na kraju 2023. g. iznosila je 626 KM što je više za 21,1% u odnosu na prethodnu godinu. Prosječna penzija ZDK-a čini 107,4% prosjeka FBiH. U posmatranom periodu 2019.-2023.g. isplaćena penzija se prosječno godišnje povećavala za 9,4%.

Na temelju prethodno navedenog, uzimajući u obzir kretanja indikatora uticaja strateških ciljeva predstavljenih u prethodnom poglavlju i na osnovu sljedećih kretanja osnovnih indikatora razvoja u okruženju (Zeničko-dobojski kanton), u nastavku je dat uporedni sumarni pregled indikatora razvoja JLS u odnosu na okruženje.

Tabela 3. Osnovni indikatori razvoja Ze-Do kantona i Općine Breza u 2023. godini u odnosu na prethodnu

Elementi	JLS		Kanton	
	2022	2023	2022	2023
Stanovništvo (proc. sred. god)	13049	12.925	352.114	350.778
Gustina naseljenosti	179	208	105,3	108,97
Indeks razvijenosti	0,78	0,79	0,84	0,84
Stopa prirodnog priraštaja u ‰	-5,75	-5,65 ‰	-2,0 ‰	-1,3 ‰
Stopa registrovane zaposlenosti u %	31%	31,1%	33,5%	34,5%
Stopa registrovane aktivnosti u %	47,6%	47,8%	55,0%	55,5%
Radno sposobno stanovništvo (15-64)	8.951	8.819 4	242.860	240.758
Prosječan broj zaposlenih osoba	2.775	2.740	82.740	83.022
Prosječan broj nezaposlenih osoba	1485	1.479	50.936	50.589
Prosječan broj nezaposlenih mladih			5.680	5.864
Stopa registrovane nezaposlenosti u %	34,9%	35,1%	38,1%	37,9%
Prosječna neto plaća u KM	1.071	1.223	962	1.076
Indeks industrijske proizvodnje			97,3	90
Broj penzionera	1.708	1.754	62.134	62.618
Prosječna penzija u KM	558,18	678,70	516	626
Broj poslovnih subjekata	666	683	15.466	16.195
Izvoz robe - u 000 KM	15.662.410	16.142.664	2.302.754	2.108,45
Uvoz robe - u 000 KM	24.912.171	26.891.456	2.592.033	2.398,34
Trgovinski bilans u 000 KM (deficit)	-9.249.761	-10.748.792	-289.279	-289,90
Pokrivenosti uvoza izvozom u %	62,87%	60,03%	88,8%	87,9%
Prihodi od poreza na dohodak u mil. KM	3.130.360	3.805.954	80mil	95,2mil
Prihodi od poreza na dohodak po stanovniku	240	294	227	271

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja (Socio-ekonomski pokazatelji po općinama FBiH 202x), Federalni zavod za statistiku

2.1.1. Demografske karakteristike i kretanja

Analizirajući prethodno navedene pokazatelje, možemo zaključiti da je prema broju stanovnika općina Breza osma općina u Zeničko-dobojskom kantonu, te da zauzima 2,18 % površine Kantona. Općina Breza je sredinom 2023. godine imala 12.925 stanovnika, što čini 3,68 % stanovnika Kantona. Broj stanovnika u odnosu na prethodnu godinu je manji za 124, odnosno 0,95 %, što predstavlja veći procenat smanjenja broja stanovnika od zabilježenog na nivou Zeničko-dobojskog kantona.

Tabela 4. Demografski pokazatelji u Općini Breza

	2019	2020	2021	2022
Broj stanovnika	13.538	13.397	13.230	13.049
Gustina naseljenosti	185,7	183,80	181,5	179,076
Rođeni	82	80	81	76
Umrli	169	192	224	151
Priraštaj	-6,43	-8,36	-16,86	-5,75
Broj radno sposobno stanovništvo (15-64)	9.467	9.276	9.155	8.951
% Radno sposobnog stanovništva	69,9%	31,9%	31,8%	31,0%

Smanjenje broja stanovnika, kako u Općini Breza, tako i u Zeničko-dobojskom kantonu, se u velikoj mjeri može dovesti u vezu sa evidentnim trendom rasta broja stanovnika koji napuštaju Bosnu i Hercegovinu i odlaze u druge zemlje, prije svega zemlje Evropske Unije.

Gustina naseljenosti u JLS u 2023. godini iznosi 208 stanovnika/km² i prema tom podatku Općina Breza spada u kategoriju JLS sa gustom naseljenosti koja je iznad prosjeka u odnosu na prosjek u Zeničko-dobojskom kantonu, koja iznosi 104,9 stanovnika/km² i četvrta je općina po gustini naseljenosti u Zeničko-dobojskom kantonu.

U 2023. godini zabilježen je blagi porast broja novorođene djece za 4 živorođeno dijete, ali i rast broja umrlog stanovništva za 13 u odnosu na prošlu godinu, što u konačnici rezultira negativnim prirodnim priraštajem, čime se nastavila tendencija iz perioda 2019.-2022. godine.

Osnovni pokazatelji koji opisuju demografska kretanja na području Općine Breza su negativan migracijski saldo, napuštanje ruralnog područja i pritisak na urbano područje općine, te negativan prirodni priraštaj.

2.1.2. Ekonomski pokazatelji

Na pokazatelje i trendove u oblasti ekonomskog razvoja na području Općine Breza u 2023. godini uticaj je i dalje imala COVID 19 pandemija, koja je u 2020/21. godini značajno uticala na pad privredne djelatnosti, povećanje broja nezaposlenih, smanjenje broja turista, dok su poljoprivredni proizvođači pretrpjeli velike štete, tako da je 2021/22. godina bila obilježena pružanjem podrške oporavku i prevazilaženju posljedica koje je pandemija imala na lokalnu privredu.

Analizirajući ključne indikatore u oblasti ekonomskog razvoja, utvrđeno je da se prema Indeksu razvijenosti Općina Breza nalazi na 44 mjestu u Federaciji FBiH. Radno sposobno stanovništvo u Općini Breza kontinuirano se smanjuje, dok broj poslovnih subjekata raste. Broj pravnih lica na području Općine Breza kontinuirano raste dok, ukoliko se posmatraju obrtnici, ovaj aspekt poslovnih subjekata bilježi trend smanjenja. Iako je porastao uvoz u odnosu na prethodnu godinu, izvoz je takođe bilježio značajnije povećanje te je shodno tome pokrivenost uvoza izvozom zabilježila rast.

Prema statističkim podacima ukupan broj poslovnih subjekata u Zeničko-dobojskom kantonu u 2023. godini iznosio je 16.195 ili 13,0 % ukupnog broja poslovnih subjekata u FBiH., što je više za 729 ili 4,7 % u odnosu na prethodnu godinu. Ukupan broj poslovnih subjekata u Općini Breza iznosi 235 i veći je za 6 ili 2,55 % u odnosu na prethodnu godinu. Broj poslovnih subjekata u Općini Breza učestvuje u ukupnom broju poslovnih subjekata u Zeničko-dobojskom kantonu sa 3,3%.

Broj registrovanih fizičkih lica - obrtnika ZDK-a u 2023. godini., učestvuje u ukupnom broju registrovanih fizičkih lica – obrtnika u FBiH sa 15,9%, dok u Općini Breza broj registrovanih obrtnika iznosi 291 što je više za 12 obrtnika ili 9,62 % u odnosu na prethodnu godinu. Broj registrovanih fizičkih lica - obrtnika u Općini Breza učestvuje u ukupnom broju registrovanih fizičkih lica - obrtnika u Zeničko-dobojskom kantonu sa 3,23 %.

U 2023. godini u Zeničko-dobojskom kantonu ostvaren je izvoz u ukupnom iznosu od 2.108 mil KM ili 18,9% ukupnog izvoza FBiH. što je za 0,9 % manji u odnosu na izvoz u prethodnoj godini.

I ove godine Općina Breza učestvuje u izvozu Zeničko-dobojskog kantona sa 7,65 % i ostvarenih 16.142.664 KM izvoza.

U 2023. godini u Zeničko-dobojskom kantonu ostvaren je uvoz u ukupnom iznosu od 2.398 mil. KM ili 12,2% ukupnog uvoza FBiH, što je za 7,5 % manje u odnosu na prethodnu godinu. U Općini Breza ostvaren je izvoz od 16.142.664 KM te učešće JLS u uvozu Zeničko-dobojskog kantona sa 6,73%.

Pokrivenost uvoza izvozom u Zeničko-dobojskom u 2023 godini iznosi 87,9 % i niža je za 0,9 p.p. u odnosu na 2022.godinu. Trgovinski deficit u Zeničko-dobojskom u 2023 godini ostvaren je u iznosu od 290 mil. KM i bilježi povećanje za 616 hiljada u odnosu na vanjskotrgovinski deficit u prethodnoj godini.

Prema podacima Zavoda za programiranje FBiH, u 2023. godini u Zeničko-dobojskom kantonu ukupni prihodi od poreza na dohodak po stanovniku iznosili su 271 KM/stanovnik, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 22,62% (prihodi u prethodnoj godini su iznosili 221 KM/stanovnik). U Općini Breza u 2023. godini prikupljeni su prihodi od poreza na dohodak po stanovniku u iznosu od 294 KM/stanovniku KM, što je u odnosu na prošlu godinu više za 22,5%. Uočeno povećanje ne razlikuje se od nivoa Kantona, ali ja značajno istaći da su prihodi od poreza na dohodak po stanovniku u Općini Breza veći od prosjeka kantona (za 24 KM) i od većine JLS koje administrativno pripadaju Ze-Do kantonu.

2.1.3. Tržište rada

U 2023. godini u Zeničko-dobojskom kantonu zabilježen je prosječan mjesečni broj zaposlenih u iznosu od 83.022, što je u odnosu na isti period prethodne godine više za 0,3% ili 282. U Općini Breza broj zaposlenih iznosi 2.740 što je u odnosu na prethodnu godinu manje za 35 ili 1,26 %. Broj zaposlenih u Općini Breza učestvuje u ukupnom broju zaposlenih u Zeničko-dobojskom kantonu sa 9,34 %. Stopa registrovane zaposlenosti u Općini Breza u 2023. (zvanično registrovan broj zaposlenih u odnosu na radno sposobno stanovništvo) iznosi 31,1% što je u odnosu na prethodnu godinu više za 0,1 procentni

poen (stopa zaposlenosti u Zeničko -dobojskom kantonu iznosila je 34,5% što je za 0,5 p.p. više u odnosu na prethodnu godinu ali ispod stope registrovane zaposlenosti FBiH za posmatranu godinu koja je iznosila 36,3%).

U 2023. godini, u Zeničko-dobojskom kantonu prosječna mjesečna isplaćena neto plaća iznosi 1.076 KM što je više za 11,9 % u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 85,3% prosjeka FBiH. U posmatranom periodu 2019.-2023.g. neto plaća se prosječno godišnje povećavala za 7,9 %. Bruto plaća u ZDK-u u 2023. g. iznosila je 1.656 KM i viša je za 12,3% u odnosu na prethodnu godinu. U Općini Breza prosječna neto plaća iznosi 1.223 KM što je više za 12,43% u odnosu na prethodnu godinu i što predstavlja 12,02% u odnosu na prosjek Kantona.

2.1.4. Poljoprivredna proizvodnja

Poljoprivreda predstavlja jednu od potencijalnih ključnih oblasti razvoja imajući u vidu prirodne resurse kojima Općina Breza raspolaže. Ukupna površina poljoprivrednog zemljišta na području Općine Breza iznosi 3101 ha, od čega je površina obradivog zemljišta 1533 ha, odnosno 49 %. Mogućnosti za bolje korištenje zemljišta leže i u nepovoljnom omjeru između obradivog i neobrađenog zemljišta, s obzirom na činjenicu da se koristi tek oko 50 % obradivih površina.

Broj poljoprivrednih obrta kojima je poljoprivreda osnovno zanimanje na području Općine Breza je 32 od čega su 5 obrta vlasnici žene. Ukupna poljoprivredna proizvodnja po osnovnim kulturama za 2023. godinu iznosi 339 t od čega je pšenice-72 t, ječma-35 t, tritikale 28 t, kukuruz merkantilni 8 t, krompir 40 t, Mrkva-10 t, luk crni 42 t, luk bijeli 36 t, grah-suho zrno-2 t, kupus-2 t, kelj 2 t, paradajz 18 t, paprika zelena 18 t, krastavci svi-18 t, salata zelena-3 t, špinat-6 t i Blitva 4 t.

Ukupna plastenička proizvodnja na području općine Breza iznosi 196 t, i to: Paradajz/rajčica- 85 t, Paprika zelena- 63 t, Krastavac, salat. i korniš.-32 t, Salata, zelena- 6 t, Špinat- 4 t, Blitva- 4 t.

Broj upisanih u registar poljoprivrednih gazdinstava i registar klijenata za 2023. godinu je 1378 poljoprivrednih gazdinstava.

2.1.5. Turizam

Turizam u Brezi se uglavnom temelji na prirodnim ljepotama, kulturno-historijskom naslijeđu i specifičnim tradicijama koje naša općina nudi. Njene šume, rijeke i čist zrak čine ovo područje atraktivnim za posjetitelje koji traže miran, prirodan ambijent. Jedno od takvih mjesta je svakako i izletišta Hrasno koje se nalazi nedaleko od Breze na nadmorskoj visini od oko cca 800 m, što ga čini vazdušnom banjom i idealan je za šetnju šumom, planinarenje, biciklizam i boravak u prirodi.

Boravak na izletištu Hrasno, s obzirom na njegov status vazdušne banje, nudi brojne zdravstvene benefite, uključujući poboljšanje disajnih funkcija, smanjenje stresa, jačanje imunološkog sistema i poboljšanje fizičkog zdravlja. Čisti zrak i mirna okolina čine ovo mjesto idealnim za opuštanje, regeneraciju i aktivan odmor, pružajući fizičku i mentalnu dobrobit posjetiteljima. Pored brojnih šadrvana i klupa za odmor na Hrasnu se nalazi i vikend naselje kao i Planinarski Dom koji je veoma posjećen kako sa organizovanim turama od strane udruženja tako i sa pojedinačnim posjetama. Nažalost, općina Breza nema razvijen sistem za prikupljanje podataka o turističkom prometu do sada. To znači da nije

moguće precizno pratiti broj posjetitelja, dužinu njihovih boravaka ili druge statističke podatke koji bi omogućili mjerenje rasta ili promjena u turizmu. Nedostatak specijaliziranih turističkih informacija, kao što su evidencija broja turista i turističkih aranžmana, usporava sposobnost općine da analizira uspjeh svojih inicijativa i aktivnosti koje su implementirane u sektoru turizma.

2.1.6. Obrazovanje

Od ključnih indikatora u oblasti društvenog razvoja, zabrinjavajući je kontinuirani negativni prirodni priraštaj stanovništva sa sve izraženijom razlikom između broja umrlih i broja novorođenih te negativni stepen migracije stanovništva, što značajno utiče na trendove analizirane u oblasti obrazovanja.

Na području Općine Breza u 2023. godini djeluje 1 predškolska ustanova, koju pohađa 69 djece uzrasta 0-5 godina, što je za 13,04 % više u odnosu na prethodnu godinu. Pokrivenost djece predškolskim vaspitanjem/odgojem i obrazovanjem nalazi se na nivou od 86.36 % i veća je za 14 procentna poena u odnosu na prethodnu godinu. Razlog povećanja pokrivenosti može se naći u proširenju kapaciteta predškolske ustanove koje su realizovane tokom prethodne godine, kao i u ukupnom smanjenju broja djece uzrasta 0-5 godina, usljed emigracijskih tokova u druge JLS u BiH i zemlje EU.

Na području Općin Breza u školskoj 2022/2023. godini egzistiraju 4 ustanove za osnovno i srednje obrazovanje. Ukupno 1.608 učenika pohađa školu, što je za 8 učenika manje u odnosu na prošlu godinu (1600), te prati tendenciju smanjenja iz prethodnog perioda.

2.1.7. Zdravstvena zaštita

Primarna zdravstvena zaštita na području Općine Breza pruža se u okviru doma zdravlja sa 3 područne ambulante i 8 timova porodične medicine, dok se sekundarna zdravstvena zaštita provodi u specijalističkim ordinacijama doma zdravlja koji pružaju konsultativno-specijalističke, dijagnostičke, stomatološke i laboratorijske usluge.

U 2023. godini je u Općini Breza evidentirano 1077 stanovnika na jednog ljekara, neznatno manje u odnosu na podatak iz prethodne godine kada je taj odnos iznosio 1087 stanovnika/ljekar. Broj stanovnika na jednog stomatologa iznosi 4.308, što je u odnosu na 2022. godinu manje za 41, odnosno smanjenje od 0,95%.

Pacijenti koji su upućeni u Kantonalnu bolnicu Zenica u 2023. godini je ukupno 10.104 pacijenta od toga je 594 pacijenta zadržano na bolničkom liječenju a 9.510 pacijenata je vraćeno nakon izvršenog pregleda u KBZ.

Procenat pokrivenosti stanovnika zdravstvenom zaštitom se nije mijenjao u odnosu na prethodnu godinu.

2.1.8. Socijalna zaštita

Na području Općina Breza socijalna zaštita je organizovana u okviru Centra za socijalni rad. Broj slučajeva obrađenih u okviru centra se povećavao u proteklim godinama, tako da je od 2020. godine u kojoj je bilo 364 korisnika socijalnih davanja povećano na 752 korisnika u 2023. godini. Povećanje broja korisnika se odnosi na povećanje dječijeg dodatka. Kada je u pitanju iznos jednokratnih pomoći, isti je takođe doživio značajniji porast u 2022. godini, da bi bilježio blagi pad u 2023. godini za 18,98%. Jednokratne pomoći su sa izmjenama zakona o socijalnoj zaštiti na nivou ZDK značajno povećale iz razloga jer se prestalo uzimati u obzir primanje po osnovu boračko invalidske zaštite, primanja po osnovu civilnih žrtava rata, primanja po osnovu neratnog invaliditeta, a što je uticalo na povećanje cenzusa te samim tim i povećanja broja korisnika koji su mogli ostvariti pravo na jednokratnu pomoć, a koji ranije nisu imali tu mogućnost.

Ukupan broj penzionera u Zeničko-dobojskom kantonu u decembru 2023. godine iznosi 37.558 što je za 3,58 % više nego u prethodnoj godini. U Općini Breza u 2023. godine broj penzionera je iznosio 1.754 što je za 2,62% penzionera više nego prethodne godine, sa učešćem od 4,67% u odnosu na ukupan broj penzionera u Zeničko-dobojskom kantonu. Prosječna isplaćena penzija u Kantonu za 2023. godinu iznosila je 626,09 KM, što je više za 17,63% u odnosu na prethodnu godinu, dok je u Općini Breza prosječna isplaćena penzija iznosila 678,60 KM što je više za 17,76% u odnosu na prethodnu godinu. Povećanje prosječne isplaćene penzije se može dovesti u vezu sa odgovorom na zabilježena inflatorna kretanja u prethodne dvije godine.

2.1.9. Kultura i sport

Općina Breza ima bogatu kulturno-historijsku baštinu koja se odražava kroz različite manifestacije koje se održavaju tokom godine. Ove manifestacije ne samo da čuvaju tradiciju i običaje, već i pružaju priliku za okupljanje lokalne zajednice, ali i za privlačenje posjetitelja i turista. Neke od najpoznatijih kulturno-historijskih manifestacija u Brezi su "Dani Božidara Bože Bunjevca", Manifestacija "Brezansko ljeto", Književne večeri i susreti pisaca, Koncerti i nastupi lokalnih umjetnika, Izložbe i sajmovi rukotvorina i dr. U prošloj godini je organizovano 25 kulturno-historijskih manifestacija čiji ukupan broj posjetitelja se kretao oko cca 4500 posjetitelja.

2.1.10. Zaštita okoliša

Kada je u pitanju zaštita okoliša te vrijednosti ključnih pokazatelja u ovoj oblasti, utvrđeno je da su površina zaštićenih područja u odnosu na ukupnu teritoriju Zeničko-dobojskog kantona ostala na istom nivou u odnosu na prethodnu godinu. Na području Općine Breza trenutno nema instaliranih mjernih stanica za monitoring kvaliteta zraka, nego se periodično vrši mjerenje i prosječne vrijednosti zabilježene u 2023. su za 4,42 % veće u odnosu na prethodnu godinu i zadržale su trend rasta iz prethodnih godina.

Osnovni razvojni problem u oblasti kvalitete i zaštite zemljišta jesu oštećenja i gubitak zemljišta (klizišta) koji se javljaju usljed eksploatacije šumskog sortimenta, mineralnih sirovina te formiranja površinskih kopova u rudarstvu, kao i zagađenje tla koji se javlja zbog neadekvatno odloženog otpada iz privrede i domaćinstava, otpadnih voda iz septičkih jama te neadekvatnog korištenja hemijskih sredstava u poljoprivredi. Na području Općine Breza zabilježeno je 14 divljih deponija krutog otpada, što je za 12,5 % manje u odnosu na prethodnu godinu i bilježi smanjenje divljih deponija u odnosu na prethodne

godine. Navedeno ukazuje da postoje pomaci ali da je potrebno dodatno raditi na aktivnostima sistematskog pristupa zabrane odlaganja krutog otpada u prirodi, odnosno povećanju pokrivenosti stanovništva odvozom krutog otpada.

Stanje u oblasti kvaliteta voda je također nepovoljno, imajući u vidu da su višegodišnja praćenja kvaliteta voda pokazala da su svi vodotoci u daleko lošijem stanju u odnosu na zakonski utvrđeni kvalitet. Rijeka Stavnja i okolni vodotoci su, nažalost, postali otvoreni kolektor za sve otpadne vode sa područja četrnaest mjesnih zajednica.

2.1.11. Komunalna infrastruktura

Na osnovu podataka dobivenih od javnog komunalnog preduzeća, ukupan broj korisnika vodovodne mreže je 11.130 stanovnika, odnosno 4.973 domaćinstava i 301 pravno lice, što iznosi 86,11 % pokrivenosti stanovništva vodovodnom mrežom, dok ukupan procenat stanovništva priključenih na kanalizacione sisteme kojim upravlja JP „Komunalno“ d.o.o. Breza iznosi 20,58 %, dok je veći dio kanalizacionih sistema u vlasništvu mjesnih zajednica. Procenat stanovništva obuhvaćen organizovanim odvozom otpada je 90,96 %. Kada je u pitanju tretman otpadnih voda iz naselja, na području JLS ne postoje prečistaći za otpadne vode na kanalizacionim kolektorima. U narednom periodu je potrebno provoditi sistemske mjere izgradnje kanalizacionog sistema u cilju zaštite javnog zdravlja i kvaliteta površinskih i podzemnih voda.

2.1.12. Saobraćajna infrastruktura

Saobraćajnu infrastrukturu na području Općine Breza čine cestovna mreža u dužini od 103,715 km, od čega je 54,72 % lokalne ceste, 26 % ulice u naseljima u kojima je utvrđen naziv ulica, 12,05 % nekategorisane ceste i 7,23 m % su regionalne ceste. Od ukupne dužine cestovne mreže, u 2023. godini 77,05 % su činile asfaltirane ceste, što predstavlja uvećanje u odnosu na prethodnu godinu za 1,60 procentna poena. Povećanje dužine asfaltiranih cesta može se dovesti u vezu sa realiziranim aktivnostima na održavanju i unaprijeđenju putne infrastrukture gdje je u 2023. godini asfaltirano cesta u ukupnoj dužini od 2,20 km, i pored navedenih intervencija ne može se reći da je stanje cestovne infrastrukture na zadovoljavajućem nivou.

2.1.13. Energetska efikasnosti i obnovljivi izvori energije

Na području Općine Breza je gradsko grijanje putem toplovoda koji je zagrijavao uže gradsko jezgro kojim je upravljalo JP „Komunalno“ d.o.o. Breza zbog smanjene količine neobnovljivog resursa (uglja) nije u funkciji. Objekti u vlasništvu općine Breza kao i javne ustanove, škole, nekoliko stambenih, poslovnih objekata i dječije obdanište koji su bili priključeni na centralni sistem grijanja su prešli na vlastiti sistem grijanja u vidu ugrađenih kotlova na pelet i klima. Za javne ustanove u općini Breza, prelazak na energetske efikasne sisteme grijanja i hlađenja, poput kotlova na biomasu i klima uređaja, te korištenje obnovljivih izvora energije, predstavlja značajan korak ka smanjenju troškova i pozitivnom uticaju na okoliš. Kako bi se postigla maksimalna energetska efikasnost i održivost potrebno je kontinuirano ulaganje u održavanje i unapređenje infrastrukture.

2.1.14. Smanjenje rizika od katastrofa

U 2023. godini nije bilo posebnih aktivnosti na jačanju ljudskih kapaciteta kao odgovor na prirodne i druge nesreće, znači zadržan je ljudski potencijal iz prethodnih godina.

Kada je u pitanju materijalno-tehnička opremljenost treba istaći da je izvršena nabavka opreme koja je značajna kako za civilnu zaštitu tako i za kompletnu općinu. U pitanju je problem koji je bio prisutan na području općine Breza, a to je ne postojanje sistema za uzbunjivanje i obavješavanje građana. U 2023. godini napokon se riješio i taj nedostatak, naime izvršena je nabavka modernog sistema za uzbunjivanje i obavješavanje građana u slučaju prirodne ili druge nesreće. Ugradnja sirena za uzbunjivanje sa svom pratećom opremom izvršena je 01.12.2023. godine i od tog dana sistem je u upotrebi.

3. Pregled implementacije akcionog plana, strateških mjera i ključnih strateških projekata

Akcioni plan se izrađuje svake godine za sljedeće trogodišnje plansko razdoblje po principu "1+2". Akcioni plan 2023. - 2025. godina izrađen je na osnovu Strategije razvoja Općine Breza za period 2021 - 2027., Akcionog plana sa finansijskim okvirom za 2023.-2025. godinu (prethodne tri godine), Izveštaja o implementaciji Strategije razvoja JLS za prethodnu godinu, te na osnovu prikupljenih podataka od strane relevantnih aktera uključenih u proces implementacije strategije.

3.1. Planirane aktivnosti

Pregled strateških ciljeva, prioriteta i mjera definiranih Strategijom razvoja Općine Breza za period 2021.-2027. godina prezentiran je u narednoj tabeli.

Tabela 5. Pregled strateških ciljeva i prioriteta

Strateški ciljevi	Prioriteti	Mjere
Strateški cilj 1: Osiguran kontinuirani rast privrede	1.1. Povećan broj malih i srednjih preduzeća (MSP), obrta i ukupan nivo privredne aktivnosti	1.1.1. Unapređenje industrijskog i prerađivačkog sektora 1.1.2. Poslovna podrška i unapređenje poslovne infrastrukture
	1.2. Značajno povećan nivo poljoprivredne proizvodnje	1.2.1. Razvoj poljoprivrede bazirane na znanju i novim tehnologijama
	1.3. Značajno povećano iskorištenje turističkih potencijala	1.3.1. Valorizacija, promocija i korištenja turističkih potencijala
Strateški cilj 2: Unaprijeđen društveni život svih kategorija stanovništva	2.1. Unaprijeđeni uslovi za rad i kvalitet obrazovanja	2.1.1. Pобољшanje uslova za kvalitetnije osnovno i srednje obrazovanje 2.1.2. Podrška inicijativama obrazovnih institucija
	2.2. Unaprijeđen kvalitet socijalne, zdravstvene i druge zaštite građana općine	2.2.1. Unapređenje zdravstva i socijalne zaštite građana 2.2.2. Prevencija zaštite i sigurnosti građana
	2.3. Unaprijeđen nivo stanovanja, kulture, sporta, kvaliteta javnih usluga i uključenosti civilnog društva	2.3.1. Izgradnja i sanacija javnih objekata 2.3.2. Unapređenje memorijalnih, kulturnih i sportskih manifestacija 2.3.3. Unapređenje efikasnosti javne uprave
Strateški cilj 3: Unaprijeđena zaštita okoliša i prirodnih resursa	3.1. Naprijeđeno stanje i kvaliteta tla, vazduha i vodotoka na teritoriji općine	3.1.1. Zaštita i unapređenje kvaliteta vode, tla i vazduha
	3.2. Unaprijeđene komunalne usluge i umanjeni rizici od prirodnih i drugih nesreća	3.2.1. Sanacija vodovodne i kanalizacione mreže 3.2.2. Sanacija i izgradnja saobraćajne infrastrukture 3.2.3. Smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća
	3.3. Unaprijeđena energetska efikasnost i zaštita prirodnih resursa na teritoriji općine	3.3.1. Unapređenje energetske efikasnosti javnih objekata i instalacija

Pored navedenih ciljeva, pripadajućih prioriteta, i strateških mjera, u cilju uspješne implementacije Strategije razvoja Općine Breza za period 2021.-2027. godine, potrebno je inicirati, odnosno nastaviti implementirati aktivnosti na implementaciji **5 ključnih strateških projekata** kao intervencija najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva. Značaj ovih projekata leži u činjenici da rezultati njihove implementacije trebaju doprinijeti pozitivnom uticaju na poboljšanje kvaliteta života građana te da omogućе održivi rast i razvoj na području Općine Breza. U nastavku su prikazani ključni strateški projekti iz Strategije razvoja Općine Breza za period 2021.-2027. godina:

Tabela 6. Ključni strateški projekti

Oznaka	Naziv projekta	Ukupna vrijednost (u KM)	Strateška mjera
KSP_1	Izgradnja poslovne zone za razvoj proizvodnih i poslovnih kapaciteta	4.000.000,00	1.1.1. Poslovna podrška i unapređenje poslovne infrastrukture
KSP_2	Razvoj poljoprivredno- prehrambenog sektora kroz jačanje kapaciteta izgradnje distributivnih centara i nabavku opreme	1.000.000,00	1.2.1. Razvoj poljoprivrede bazirane na znanju i novim tehnologijama
KSP_3	Izgradnja Centralnog Trga i Centralnog Parka u Gradu	1.500.000,00	2.3.2 Unapređenje memorijalnih, kulturnih i sportskih manifestacija
KSP_4	Zaštita i uređenje vodovoda na području Općine Breza	1.732.430,00	3.2.3. Smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća
KSP_5	Unapređenje putne infrastrukture na području Općine Breza	1.150.000,00	3.2.2. Sanacija i izgradnja saobraćajne infrastrukture

Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja Općine Breza za period 2023.- 2025. godina obuhvata finansijski okvir prema strateškim ciljevima, prioritetima, mjerama te strateškim projektima i obuhvata ukupan iznos sredstava od 12.014.203 KM, od čega je 4.503.239,00 KM planirano budžetskih sredstava i 7.510.963,00 KM iz sredstava vanjskih izvora, koji primarno obuhvataju sredstva domaćih i međunarodnih donatora, ostala budžetska sredstva drugih nivoa vlasti te druge vanjske izvore. U strateškom cilju 3 su obuhvaćene i mjere za strateško upravljanje i administraciju čiji ukupan iznos za period od 2023-2025. godine iznosi 17.063.130,00 KM.

Za mjere i projekte planirane za realizaciju i doprinos ostvarenju Strateškog cilja 1. je za period od 2023-2025. godine planirano oko 2.424.832,00 KM. Za Strateški cilj 2. je u periodu od 2023.-2025. godine planirano 1.381.500,00 KM budžetskih i vanbudžetskih sredstava. Konačno, za Strateški cilj 3. je planirano ukupno 8.207.871,00 KM.

Tabela 7. Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja Općine Breza 2023.-2025. godina po strateškim ciljevima

Strateški cilj 1: Osiguran kontinuirani rast privrede	Strateški cilj 2: Unaprijeđen društveni život svih kategorija stanovništva	Strateški cilj 3: Unaprijeđena zaštita okoliša i prirodnih resursa
2.424.832,00	1.381.500,00	8.207.871,00
20,18%	11,50%	68,32%

Za četrnaest predviđenih mjera definisan je izvor finansiranja sa učešćem svakog od izvora finansiranja u ukupnom finansijskom okviru prema strukturi prezentiranoj u narednoj Tabeli.

Tabela 8. Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja Općine Breza 2023.-2025. godina po izvorima

Budžetska sredstva	Kreditna sredstva	Sredstva EU	Ostale donacije
4.503.239,00	0,00	0,00	7.510.963,00
37,48%	0%	0%	62,52%

3.2. Implementacija Akcionog plana za period 2023-2025. godina

Smjernice za trogodišnje planiranje rada organa uprave koje uključuju **Akcioni plan za 2023-2025.** godine, sa finansijskim okvirom za implementaciju, donesene su od strane Općinskog načelnika, čime su se stvorili uslovi za pokretanje procesa trogodišnjeg planiranja u Općini Breza.

U Akcionom planu Strategije razvoja za period 2023.-2025. godinu planirano je provođenje 10 prioriteta sa 13 pratećih mjera i 57 ključnih strateških projekata. Pregledom dobivenih podataka o implementaciji razvojnih aktivnosti i projekata u 2023. godini, evidentno je da se od ukupnog broja projekata, 4 projekta (7,02%) se kontinuirano provodi, završeno je 31 projekat (54,38%), a odgođeno je njih 22 (38,60%)

Tabela 9. Pregled statusa implementacije aktivnosti iz Akcionog plana 2023.-2025. godina za izvještajnu godinu

Strateški cilj /Prioritet	Mjere	Aktivnosti					Ukupno
		Završeno	U toku realizacije	Odgodeno	Nove aktivnosti	Otkazano	
Strateški cilj 1: Osiguran kontinuirani rast privrede		9	1	6	0	0	16
Prioritet 1.1. Povećan broj malih i srednjih preduzeća (MSP), obrta i ukupan nivo privredne aktivnosti	1.1.1. Unapređenje industrijskog i prerađivačkog sektora						
	1.1.2. Poslovna podrška i unapređenje poslovne infrastrukture	7	0	4	0	0	11
1.2 Značajno povećan nivo poljoprivredne proizvodnje	1.2.1. Razvoj poljoprivrede bazirane na znanju i novim tehnologijama						
1.3. Značajno povećano iskorištenje turističkih potencijala	1.3.1. Valorizacija, promocija i korištenja turističkih potencijala	2	1	2	0	0	5
	1.3.2. xxxxxx xxxxxxxx xxxxxxxx xxxxxxxx						
Strateški cilj 2: Unaprijeđen društveni život svih kategorija stanovništva		6	1	6	0	0	13
2.1. Unaprijeđeni uslovi za rad i kvalitet obrazovanja	2.1.1. Poboljšanje uslova za kvalitetnije osnovno i srednje obrazovanje						
	2.1.2. Podrška inicijativama obrazovnih institucija	1	0	1	0	0	2
2.2. Unaprijeđen kvalitet socijalne, zdravstvene i druge zaštite građana općine	2.2.1 Unapređenje zdravstva i socijalne zaštite građana	0	0	3	0	0	3
	2.2.2. Prevencija zaštite i sigurnosti građana	1	0	0	0	0	1
2.3 unaprijeđen nivo stanovanja, kulture, sporta, kvaliteta javnih usluga i uključenosti civilnog društva	2.3.1 Izgradnja i sanacija javnih objekata	2	0	0	0	0	2
	2.3.2 Unapređenje memorijalnih, kulturnih i sportskih manifestacija	2	1	2	0	0	5
	2.3.3 Unapređenje efikasnosti javne uprave						
Strateški cilj 3: Unaprijeđena zaštita okoliša i prirodnih resursa		16	2	10	0	0	28
3.1. Unaprijeđeno stanje i kvaliteta tla, vazduha i vodotoka na teritoriji općine	3.1.1. Zaštita i unapređenje kvaliteta vode, tla i vazduha	4	0	2	0	0	6
3.2. Unaprijeđene komunalne usluge i umanjeni rizici od prirodnih i drugih nesreća	3.2.1. Sanacija vodovodne i kanalizacione mreže	3	1	3	0	0	7
	3.2.2. Sanacija i izgradnja saobraćajne infrastrukture	6	0	0	0	0	6
	3.2.3. Smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća	1	0	2	0	0	3
3.3. Unaprijeđena energetska efikasnost i zaštita prirodnih resursa na teritoriji općine	3.3.1. Unapređenje energetske efikasnosti javnih objekata i instalacija	2	1	1	0	0	4
3.4. . Digitalna transformacija	3.4.1. . Digitalna transformacija	0	0	2	0	0	2
UKUPNO		31	4	22	xx	xx	57

U okviru Strateškog cilja 1. je u 2023. godini planirana implementacija ukupno 16 projekata/aktivnosti. Od toga je završeno ukupno 9 aktivnosti, 1 je u toku realizacije, a 6 aktivnosti je odgođeno. U okviru

Strateškog cilja 2. je planirano ukupno 13 projekata/aktivnosti. Od toga je završeno ukupno 6 aktivnosti, 1 je u toku realizacije, a 6 aktivnosti je odgođeno. U okviru Strateškog cilja 3. planirano je ukupno 28 aktivnosti. Od toga je završeno ukupno 16 aktivnosti, 2 je u toku realizacije, a 10 aktivnosti je odgođeno.

Većina projekata za koje je navedeno da imaju status projekata u implementaciji su projekti koji se implementiraju kontinuirano, jer se sredstva za njihovu realizaciju obezbjeđuju na godišnjem nivou, te su ocijenjeni kao aktivnosti od posebnog značaja jer direktno doprinose razvoju Općine Breza.

U narednoj tabeli je na osnovu zbirnog Izveštaja o provođenju Akcionog plana za 2023. godinu predstavljen skraćeni pregled realizovanih aktivnosti po prioritetima i mjerama, vezano za svaki strateški cilj posebno. Većina aktivnosti se provodi kontinuirano u skladu sa raspoloživim sredstvima, a odgođeni projekti i oni koji nisu započeti su u većini slučajeva vezani za nedostatak obezbjeđenja potrebnih finansijskih sredstava.

U narednoj tabeli su predstavljeni rezultati realizovanih aktivnosti u okviru 13 planiranih mjera u 2023. godini.

Tabela 10. Pregled postignutih rezultata u okviru implementiranih aktivnosti i projekata u 2023. godini

Oznaka	Naziv Strateškog cilja, Prioriteta, Mjere i Aktivnosti	Postignuti rezultat po pojedinačnim aktivnostima i projektima u 2023. godini		
SC1	Strateški cilj 1. Osiguran kontinuirani rast privrede			
P 1.1	Povećan broj malih i srednjih preduzeća (MSP), obrta i ukupan nivo privredne aktivnosti			
M 1.1.2.	Poslovna podrška i unapređenje poslovne infrastrukture	Indikator 1: Broj izrađenih dokumenata za prostorno planiranje	Polazna vrijednost u 2017 0	Realizovana vrijednost u 2023 1
		Indikator 2: Broj registrovanih obrta		
		Indikator 3: Broj registrovanih MSP	0	2
			0	0
A1.1.2.1.	Izrada regulacionog plana užeg urbanog područja	Zbog tehničkih stvari nije završen regulacioni plan uže urbano područje		
A1.1.2.2	Projekat: iSKOrak – LEP, Partnerstvo za nova	Finansirane tri poslovne ideje, pokrenuta tri biznisa, registrovana tri obrta, provedene obuke za prijavljene obrtnike i nabavljena oprema za potrebe projekta		
A1.1.2.3	Izrada GP projekta cestovne i komunalne infrastrukture unutar poslovne zone Šaš	Izrađena projektno tehnička dokumentacija		
A1.1.2.4.	Rješavanje imovinsko pravnih odnosa	Nije završen elaborat eksproprijacije zemljišta		
A1.1.2.5.	Izgradnja sistema odvodnje otpadnih voda faza I i trotoara u naselju Šaš, poslovna zona "Šaš" (duž regionalne ceste R444 i unutar poslovne	Završena odvodnja i trotoari u naselju Šaš - duž regionalne ceste R444 i unutar poslovne zone.		

A1.1.2.6	Provođenje istraživanja o potrebama privrede općine Breza sa profilima zvanja i zanimanja	Provedeno istraživanje, dobijeni ulazni podaci i rezultati o potrebama privrede Općine, predloženi novi nastavni planovi i programi.												
A1.1.2.7	Pružanje stručne i tehničke pomoći prilikom registracije preduzeća i obrta	Stručni saradnik za poslove obrtništva u sklopu referata pruža besplatnu pravnu pomoć u postupku registracije preduzeća												
A1.1.2.8	Ekonomsko osnaživanje žena u Brezi kroz provedbu 5 obuka za izgradnju vlastitih kapaciteta i razvoj vještina pokretanja vlastitog biznisa.	U proteklom periodu nisu organizovane obuke za izgradnju vlastitih kapaciteta i razvoj vještina pokretanja vlastitog biznisa za žene												
A1.1.2.9	Realizacija planiranih projekata iz Operativnog plan za lokalizaciju vizije MZ u okviru Projekta jačanje uloge MZ	Realizirano pet aktivnosti u okviru operativnog plana, a šesta aktivnost je trenutno u implementaciji (sanacija sanitarnih prostorija u DC)												
A1.1.2.10	Podrška MZ-a u realizaciji projekata na opremanju društvenih prostorija	Nabavljena i ugrađena stolarija na Domu kulture u Župči“												
A1.1.2.11	Podrška EU konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje i ruralnog razvoja u BiH – eu4agri	Projekat nije na listi konačnih učesnika												
P1.3.	Značajno povećano iskorištenje turističkih potencijala													
M 1.3.1	1.3.1. Valorizacija, promocija i korištenja turističkih potencijala	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikator</th> <th>Polazna vrijednost u 2017</th> <th>Realizovana vrijednost u 2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Indikator 1: Broj uređenih/mapiranih/označenih staza</td> <td>58</td> <td>55</td> </tr> <tr> <td>Indikator 2: Broj noćenja</td> <td>1160</td> <td>1100</td> </tr> <tr> <td>Indikator 3: Prihod u sektoru turizma – u KM</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Indikator	Polazna vrijednost u 2017	Realizovana vrijednost u 2023	Indikator 1: Broj uređenih/mapiranih/označenih staza	58	55	Indikator 2: Broj noćenja	1160	1100	Indikator 3: Prihod u sektoru turizma – u KM		
Indikator	Polazna vrijednost u 2017	Realizovana vrijednost u 2023												
Indikator 1: Broj uređenih/mapiranih/označenih staza	58	55												
Indikator 2: Broj noćenja	1160	1100												
Indikator 3: Prihod u sektoru turizma – u KM														
A1.3.1.1.	Unapređenje javne turističke infrastrukture	Implementiran projekat (Označene i mapirane biciklističke i pješačke staze, izgrađeni objekti za predah i kraće zadržavanje turista i posjetitelja (šadrvani												
A1.3.1.2.	Izgradnja dječijeg igrališta u užem urbanom dijelu grada ul. Ismeta Šarića	Nisu implemetirane aktivnosti na izgradnji dječijeg igrališta u ul. Ismeta Šarića												
A1.3.1.3	Eu4agri projekta - Podrška održivom ruralnom razvoju kroz jačanje ruralnog turizma u lokalnoj zajednici	Implementiran projekat Podrška održivom ruralnom razvoju kroz jačanje ruralnog turizma u lokalnoj zajednici												
A1.3.1.4	Projekat „Bazilika“-tematski park-uređenje šetnice	Proveden postupak nabavke za implementaciju projekta „Uređenje druge zone zaštite Kasnoantičke bazilike na Crkvi u Brezi, Faza I – pristupna šetnica Desitijatska ulica“, odabran izvođač radova												
A1.3.1.5	Konzervacija-Bazilika	Nije implemetiran projekat												
SC2	Strateški cilj 2. Unaprijeđen društveni život svih kategorija stanovništva													
P2.1.	Unaprijeđeni uslovi za rad i kvalitet obrazovanja													
M 2.1.2.	Podrška inicijativama obrazovnih institucija	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Indikator</th> <th>Polazna vrijednost u 2017</th> <th>Realizovana vrijednost u 2023</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Indikator 1: Stepem zadovoljstva roditelja i djece uslovima u školi – procenat zadovoljnih i vrlo zadovoljnih</td> <td>42,0</td> <td>/</td> </tr> <tr> <td>Indikator 2: Broj prijavljenih incidenata vršnjačkog nasilja u školama</td> <td>16</td> <td>0</td> </tr> </tbody> </table>	Indikator	Polazna vrijednost u 2017	Realizovana vrijednost u 2023	Indikator 1: Stepem zadovoljstva roditelja i djece uslovima u školi – procenat zadovoljnih i vrlo zadovoljnih	42,0	/	Indikator 2: Broj prijavljenih incidenata vršnjačkog nasilja u školama	16	0			
Indikator	Polazna vrijednost u 2017	Realizovana vrijednost u 2023												
Indikator 1: Stepem zadovoljstva roditelja i djece uslovima u školi – procenat zadovoljnih i vrlo zadovoljnih	42,0	/												
Indikator 2: Broj prijavljenih incidenata vršnjačkog nasilja u školama	16	0												

A2.1.2.1.	Podržati Projekat „Psiholog u školi“	Obezbjedeno redovno angažovanje jednog (1) profesionalnog lica-psihologa u školi		
A2.1.2.2.	Mjere sprečavanja međuvršnjačkog nasilja u školi, prepoznavanje i protokol djelovanja	Nije implementirana projekat		
P2.2.				
Unaprijeđen kvalitet socijalne, zdravstvene i druge zaštite građana općine				
M 2.2.1.	Unapređenje zdravstva i socijalne zaštite građana	Indikator 1: Uspostavljena baza podataka starijih i iznemoglih lica Indikator 2: Izrađena projektno tehnička dokumentacija za zgradu Centra za socijalni rad	Polazna vrijednost u 2017 Ne Ne	Realizovana vrijednostg u 2023 Ne Ne
A2.2.1.1.	Istraživanje o zdravstvenom i socijalno-ekonomskom stanju građana treće dobi općine Breza	Nije proveden projekat koji se odnosi na istraživanje o zdravstvenom i socijalno-ekonomskom stanju građana treće dobi općine Breza		
A2.2.1.2.	Projektna dokumentacija: Izgradnja centra za socijalni rad faza I	Nije izrađena projektna dokumentacija		
A2.2.1.3.	Izrada projektno tehničke dokumentacije: Stambeno zbrinjavanje Roma u Općini Breza faza II	Nije izrađena projektna dokumentacija		
M 2.2.2.	Prevenција zaštite i sigurnosti građana	Indikator 1: Izgrađen kružni tok 2-spoj R444 i ulice ZAVNOBIHA Indikator 2: Broj rekonstruisanih objekata na području općine Breza	Polazna vrijednost u 2017 0	Realizovana vrijednostg u 2023 1
A2.2.2.2.	Postavljanje video nadzora u užem urbanom dijelu grada općine Breza	Potpisan ugovor sa izvođačem, projekat implementiran		
P2.3.				
Unaprijeđen nivo stanovanja, kulture, sporta, kvaliteta javnih usluga i uključenosti civilnog društva				
M2.3.1.	Izgradnja i sanacija javnih objekata	Indikator 1: Rekonstruisana i funkcionalna kino sala Indikator 2: Broj rekonstruisanih objekata na području općine Breza	Polazna vrijednost u 2017	Realizovana vrijednostg u 2023
KSP A2.3.1.1.	.Rekonstrukcija i uređenje Trga Rudara-faza	Implementiran projekat- „Rekonstrukcija i uređenje Trga Rudara“		
A2.3.1.2.	Sanacija prostorija Opće biblioteke „Muhamed Kantardžić“ Breza	Sanirane prostorije Opće biblioteke „Muhamed Kantardžić“ Breza		
M 2.3.2.	Unapređenje memorijalnih, kulturnih i sportskih manifestacija	Indikator 1: Izgrađen centralni Trg Indikator 2: Broj izgrađenih spomen obilježja	Polazna vrijednost u 2017 NE	Realizovana vrijednostg u 2023
A2.3.2.1.	2.3.2.1. Izgradnja spomen obilježja u MZ i podružnicama, a prema Programu izgradnje spomen obilježja	Početak radova na izgradnji Spomen obilježja u MZ Župča”		
A2.3.2.2.	2.3.2.2 Izgradnja spomen obilježja u Podgori	Implementiran projekat		

A2.3.2.3.	Projektno tehnička dokumentacija – SRC „ADA“	Nije izrađena projektno tehnička dokumentacija		
A2.3.2.4.	Uređenje spomen kosturnice	Uređena spomen kosturnica		
A2.3.2.5	2.3.2.5. Izrada glavnog projekta rekonstrukcije gradskog stadiona u Brezi	Projektat nije implementiran		
SC3	Strateški cilj 3. Unaprijeđena zaštita okoliša i prirodnih resursa			
PC3.1.	Unaprijeđeno stanje i kvaliteta tla, vazduha i vodotoka na teritoriji općine			
M 3.1.1.	Zaštita i unapređenje kvaliteta vode, tla i vazduha	Indikator 1: Izrađena elaborat zaštite i upotrebe vode na lokalitetu «Sedra» Indikator 2: Broj izrađene projektne dokumentacije za izgradnju vodovoda na području općine Breza	Polazna vrijednost u 2017	Realizovana vrijednost u 2023
A3.1.1.1.	Izrada projektne tehničke dokumentacije za izgradnju postrojenja za reciklažno dvorište na osnovu lokacije utvrđene prostornim planom općine Breza	Nije implementiran projekat		
A3.1.1.2.	Uklanjanje i sanacija divlje deponije otpada na lokalitetu Nedići, općina Breza	Sanirana divlja deponija na lokalitetu Nedići		
A3.1.1.3	Projekti upravljanja otpadom (otkup zemljišta za izgradnju reciklažnog dvorišta, sanacija divljih deponija na području općine Breza i sl.)	Nije implementiran projekat		
A3.1.1.4.	„Jačanje kapaciteta za obavljanje usluga odvojenog prikupljanja i odvoza selektiranog otpada na teritoriji općine Breza“	Nabavljeno vozilo za obavljanje usluga odvojenog prikupljanja i odvoza selektiranog otpada na teritoriji općine Breza“		
A3.1.1.5.	Unapređenje komunalne infrastrukture kroz nastavak izgradnje i opremanja zelenih otoka na području općine Breza	Izgrađeno i opremljeno 9 (devet) zelenih otoka		
A3.1.1.6.	Istražni radovi geotermalne vode "SEDRA"- faza I	Urađeni istražni radovi geotermalne vode "SEDRA"-faza II		
P3.2.	Unaprijeđene komunalne usluge i umanjeni rizici od prirodnih i drugih nesreća			
M 3.2.1	Mjera 3.2.1. Sanacija vodovodne i kanizacione mreže	Indikator 1: Izrađena projektna dokumentacija projekta sanacije primarne i sekundarne mreže vodovodne mreže na području Općine Indikator 2: Broj rekonstruisanih i saniranih vodovodnih i kanizacionih mreža na području Općine	Polazna vrijednost u 2017 0	Realizovana vrijednost u 2023 0
A3.2.1.1	Izgradnja vodozahvata na lokalitetu izvorišta LAZ, Općina Breza	Nije implementiran projekat		

A3.2.1.2.	Sanacija vodovodne mreže u ulici Salke Bešlagića	Sanirana vodovodna mreža u ulici Salke Bešlagića		
A3.2.1.3.	Sanacija dovodnog cjevovoda vodovoda Župča, FAZA IV	Projekat apliciran		
A3.2.1.4.	Izrada Glavnog projekta sanacije sekundarne vodovodne mreže na području Općine Breza	Nije izrađen Glavni projekat		
A3.2.1.5.	Izgradnja sistema odvodnje otpadnih voda u naselju Gornja Breza, općina Breza, FAZA I	Izgrađen dio kanalizacionog sistema u MZ G.Breza - lokalitet Dužice faza I		
A3.2.1.6.	Izgradnja sistema odvodnje otpadnih voda u naselju Gornja Breza, općina Breza, FAZA II	Proveden postupak JN, odabran izvođač radova, izvođač uveden u posao		
A3.2.1.7.	„Izgradnja sistema odvodnje otpadnih voda u naselju Gornja Breza, općina Breza, FAZA III“	Aplicirana treća faza projekta- „Izgradnja sistema odvodnje otpadnih voda u naselju Gornja Breza, općina Breza, FAZA III“		
M 3.2.2.	Sanacija i izgradnja saobraćajne infrastrukture	Indikator 1: Dužina rekonstruisanih cesta Indikator 2: Finansijsko izdvajanje za redovno održavanje putne komunikacije između predmetnih naseljenih mjesta u KM, godišnje.	Polazna vrijednost u 2017	Realizovana vrijednost u 2023
A3.2.2.2	Program izgradnje i rekonstrukcije cestovne infrastrukture	Sanacija javne površine u Zanatskom centru II", „Sanacija ulice Hasana Kjafije, Breza“, „Sanacija dijela Ulice 1907 u naseljenom mjestu Banjevac, MZ Banjevac“		
A3.2.2.3.	Glavni projekat sanacije ulice Bosanska	Izrađen glavni sanacije ulice Bosanska		
A3.2.2.6.	Sanacija dijela lokalne ceste Breza – Mahmutović Rijeka oštećena uslijed poplave i klizišta, dionica Bulbulušići-Grabovik	Sanirana dionica lokalne ceste Breza – Mahmutović Rijeka oštećena uslijed poplave i klizišta, dionica Bulbulušići-Grabovik		
A3.2.2.7.	Popravka lokalnog puta u MZ Breza, naselje Vrankamen u sklopu projekta „Jačanje uloge mjesnih zajednica u BiH“	Sanirana dionica puta u MZ MZ Breza- naselje Vrankamen		
A3.2.2.8.	Izgradnja glavnog projekta izgradnje putne infrastrukture u naselju Založje	Izrađeni Glavni projekti cestovne infrastrukture unutar Poslovne zone "Šaš" i naselja Založje		
A3.2.2.9.	„Sanacija klizišta na lokalnoj cesti Breza – Mahmutović Rijeka, sa provođenjem preventivnih mjera ponovnog nastanka klizišta, dionica Bukovik“	Sanacirano klizište na lokalnoj cesti Breza – Mahmutović Rijeka, sa provođenjem preventivnih mjera ponovnog nastanka klizišta, dionica Bukovik“		
M 3.2.3.	Smanjenje rizika od prirodnih i drugih nesreća	Indikator 1: Izgrađen GP vatrogasnog doma Indikator 2: Uređeno korito rijeke Stavnje(km)	Polazna vrijednost u 2017 Ne	Realizovana vrijednost u 2023
A3.2.3.1.	Glavni projekat izgradnja vatrogasnog doma u Brezi	Nije izrađen Glavni projekat vatrogasnog doma u Brezi.		

A3.2.3.2	Zaštita od poplava na području Općine Breza u vodotoku rijeke Stavnja	U 2023.godini nije vršene aktivnosti na čišćenju korita rijeke Stavnja		
A3.2.3.3.	„Nabavka sirena za obavještanje i uzbunjivanje građana“	Nabavljena i postavljena sirena za obavještanje i uzbunjivanje građana		
P3.3.	Unaprijeđena energetska efikasnost i zaštita prirodnih resursa na teritoriji općine			
M 3.3.1.	Unapređenje energetske efikasnosti javnih objekata i instalacija	Indikator 1: Broj ugrađenih rasvjetnih tijela Indikator 2: Broj provedenih mjera energetske efikasnosti na objektu općine Breza energije	Polazna vrijednost u 2017 150 0	Realizovana vrijednostg u 2023 500 1
A3.3.1.1.	Provedba mjera energetske efikasnosti na objektu općine Breza u cilju uštede energije	Provedena mjera energetske efikasnosti na objektu općine Breza u cilju uštede energije		
A3.3.1.2.	Nastavak radova na modernizaciji sistema javne rasvjete na području općine Breza	„Modernizacija sistema javne rasvjete u MZ Župča“ i redovno održavanje i proširenje javne rasvjete na području općine Breza.		
A3.3.1.3.	Provedba mjera energetske efikasnosti na objektu Sportskog kompleksa – zgrada „Partizan“ u Brezi	Proveden postupak JN za objekte Centar za socijalni rad, Partizan i JP Komunalno doo Breza, odabrani izvođači radova		
A3.3.1.4.	Izgradnja javne rasvjete u Šehidskom mezarju I i Šehidskom mezarju II	Urađen Glavi projekat sistema javne rasvjete i ažurna geodetska podloga		
M 3.2.1	Digitalna transformacija	Indikator 1: Digitalizovano 10 % procesa u općini Breza Indikator 2: Obučeni uposlenici	Polazna vrijednost u 20xx	Realizovana vrijednostg u 202x
A3.4.1.1	Izrada Strategije Digitalne transformacije	Nije završena strategija Digitalne transformacije		
A3.4.1.2.	Nabavka DMS softvera, aplikativnih modula, softvera za digitalizaciju dokumenata i hardvera za podršku sistemu	Nije izvršena nabavka softvera za digitalizaciju dokumenata i hardver za podršku sistemu		

3.3. Pregled planiranih i ostvarenih finansijskih sredstava na nivou strateških ciljeva i prioriteta na godišnjem nivou.

U Strategiji razvoja Općine Breza, ukupno planirana sredstva za realizaciju iste u 2023. godini iznosila su 9.175.421,16, za ukupno 10 prioriteta, 13 mjera i 57 aktivnosti po svim strateškim ciljevima.

Prema prikupljenim podacima o implementaciji strateških aktivnosti i projekata koji su sadržani u godišnjem izvještaju o radu Općine Breza, ukupna vrijednost uloženi sredstava iznosi 7.625.326,82 KM ili 84,64% u odnosu na ukupan planirani iznos za implementaciju Godišnjeg plana organa uprave u istoj izvještajnoj godini. Iznosi planiranih i realizovanih finansijskih sredstava, razvrstani po pojedinačnim strateškim ciljevima, prezentirani su u narednoj Tabeli.

Tabela 11. Vrijednost realizovanih sredstava po Strateškim ciljevima u 2023. godini

Strateški cilj	Ukupno planirana sredstva u 2023. godini	Ukupno realizovana sredstva u 2023. godini	% realizacije
Strateški cilj 1: Osiguran kontinuirani rast privrede	1.114.189,05	760.967,44	61,06%
Strateški cilj 2: Unaprijeđen društveni život svih kategorija stanovništva	748.674,52	907.679,89	121,24%

Strateški cilj 3: Unaprijeđena zaštita okoliša i prirodnih resursa	6.236.477,83	5.956.679,49	95,51%
UKUPNO	8.099.341,40	7.625.326,82	94,15%

Indikativni finansijski izvještaj ukazuje da je najveći izvor sredstava iz budžetskih sredstava (5.833.044,07mil. KM), zatim iz ostalih izvora (1.792.283,17 mil. KM), dok iz kreditnih sredstava nije bilo implementacije aktivnosti. Detaljan prikaz visine sredstava realiziranih u 2023. godini po strateškim ciljevima, kao i izvorima finansiranja prikazan je u narednoj Tabeli.

Tabela 12. Struktura finansiranja po strateškim ciljevima, prioritetima i izvorima finansiranja u 2023. godini

Strateški cilj	Ukupno planirana sredstva (KM)	Ukupno realizovana sredstva u 2023.godini (KM)	Budžetska sredstva u 2023.godini (KM)	Kreditna sredstva u 2023.godini (KM)	Ostala sredstva u 2023.godini (KM)	Izvori ostalih sredstava (Naziv)
Strateški cilj 1: Osiguran kontinuirani rast privrede	1.114.189,05	760.967,44	104.887,51	0,00	656.079,93	
Prioritet 1.1. Povećan broj malih i srednjih preduzeća (MSP), obrta i ukupan nivo privredne aktivnosti	693.873,60	426.142,18	72.997,28	0,00	353.144,90	
Prioritet 1.3. Značajno povećano iskorištenje turističkih potencijala	420.315,45	334.825,26	31.890,23	0,00	302.935,03	
Strateški cilj 2: Unaprijeđen društveni život svih kategorija stanovništva	748.674,52	907.679,89	900.679,89	0,00	7.000,00	
Prioritet 2.1. Unaprijeđeni uslovi za rad i kvalitet obrazovanja	11.000,00	10.000,00	10.000,00	0,00	0,00	
Prioritet 2.2. Unaprijeđen kvalitet socijalne, zdravstvene i druge zaštite građana općine	46.500,00	53.048,97	53.048,97	0,00	0,00	
Prioritet 2.3. - Unaprijeđen nivo stanovanja, kulture, sporta, kvaliteta javnih usluga i uključenosti civilnog društva	691.174,52	844.630,92	837.630,92	0,00	7.000,00	
Strateški cilj 3: Unaprijeđena zaštita okoliša i prirodnih resursa	6.236.477,83	5.956.679,49	4.827.476,25	0,00	1.129.203,24	
Prioritet 3.1. Unaprijeđeno stanje i kvaliteta tla, vazduha i vodotoka na teritoriji općine	498.007,53	303.007,53	78.800,00	0,00	224.207,53	
Prioritet 3.2. Unaprijeđene komunalne usluge i umanjeni rizici od prirodnih i drugih nesreća	1.414.656,86	1.517.930,73	708.935,02	0,00	808.995,71	
Prioritet 3.3. Unaprijeđena energetska efikasnost i zaštita prirodnih resursa na teritoriji općine	377.378,44	189.306,23	93.306,23	0,00	96.000,00	
UKUPNO	8.099.341,40	7.625.326,82	5.833.044,07	0,00	1.792.283,17	

Najviše realizovanih sredstva u 2023. godini je u okviru Strateškog cilja 3., ukupno 5.956.679,49 KM (78,11%), od čega je iz Budžeta izdvojeno 4.827.476,25 KM, iz ostalih izvora sredstava 1.129.203,24KM, kroz realizaciju više različitih projekata zaštite životne sredine. Zatim slijedi Strateški cilj 2. sa realizovanih ukupno 907.679,89. KM (11,90%), od čega je iz Budžeta izdvojeno 900.679,89 KM te iz ostalih izvora sredstava ukupno 7.000,00 KM. U okviru Strateškog cilja 1. je ukupno

realizovanih 760.967,44 KM (9,98%), od čega je iz Budžeta izdvojeno 104.887,93 KM i 656.079,93 KM ostali izvori.

4. Doprinos implementacije Strategije razvoja Okviru za implementaciju ciljeva održivog razvoja u BiH.

4.1. Procjena napretka

U pogledu uticaja realizacije Strategije na stanje makroekonomskih pokazatelja u općini Breza, tokom 2023. godine došlo je do određenih promjena, kako negativnih tako i pozitivnih kretanja makroindikatora koji nisu samo direktna posljedica strateških intervencija, već i faktora iz šireg okruženja. Izuzetno je važno u narednom periodu poduzeti aktivnosti na zaustavljanju negativnih trendova i održavanju pozitivnih koji vode ka postepenom rastu i razvoju.

Posmatrajući razvoj kroz realizaciju planiranih aktivnosti i ukupnih sinergijskih efekata u izvještajnom periodu, očigledno je da se pozitivne promjene indikatora uticaja realiziraju kroz razvoj nekoliko ključnih sektora kao što su poduzetništvo, turizam, obrazovanje, kultura, sport, zdravstvena i socijalna zaštita, zaštita okoliša i smanjenje rizika od katastrofa.

Analiza statističkih podataka za 2023. godinu ukazuje na blagi oporavak ekonomije, odnosno da su kretanja ekonomskih aktivnosti u Ze-do kantonu u 2023. godini imala blagi rast.

Analizirajući ključne indikatore u oblasti ekonomskog razvoja, utvrđeno je da se prema Indeksu razvijenosti Općina Breza nalazi na 44 mjestu u Federaciji FBiH. Radno sposobno stanovništvo u Općini Breza kontinuirano se smanjuje, dok broj poslovnih subjekata raste. Broj pravnih lica na području Općine Breza kontinuirano raste dok, ukoliko se posmatraju obrtnici, ovaj aspekt poslovnih subjekata bilježi trend smanjenja. Iako je porastao uvoz u odnosu na prethodnu godinu, izvoz je takođe bilježio značajnije povećanje te je shodno tome pokrivenost uvoza izvozom zabilježila rast.

Smanjenje broja stanovnika, kako u Općini Breza, tako i u Zeničko-dobojskom kantonu, se u velikoj mjeri može dovesti u vezu sa evidentnim trendom rasta broja stanovnika koji napuštaju Bosnu i Hercegovinu i odlaze u druge zemlje, prije svega zemlje Evropske Unije. Osnovni pokazatelji koji opisuju demografska kretanja na području Općine Breza su negativan migracijski saldo, napuštanje ruralnog područja i pritisak na urbano područje općine, te negativan prirodni priraštaj.

Smanjenje broja radno sposobnog stanovništva i povećanje broja penzionera, praćeno većim povećanjem srednje isplaćenih penzija od srednje isplaćenih neto plata u narednom periodu može dovesti općinu Breza da značajna sredstva budžeta usmjeri ka ranjivim kategorijama, umanjujući udio sredstava namijenjenih za privredni, društveni i okolišni razvoj.

Ipak, pozitivni trendovi u povećanju broja poslovnih subjekata, daje nadu da se u narednom periodu, uz određena ulaganja u jačanje poslovne infrastrukture i ostale komunalne i društvene infrastrukture, snažnije pokrene razvoj općine Breza.

4.2. Doprinos implementacije Strategije razvoja Okviru za implementaciju ciljeva održivog razvoja u BiH

Provođenje Agende 2030 u BiH vrši se kroz implementaciju Okvira za realizaciju ciljeva održivog razvoja u BiH (SDG ciljevi) koji utvrđuje i konkretne podciljeve kao i indikatore putem kojih će se napredak mjeriti. Nakon usvajanja na vladama entiteta i Brčko Distrikta, te na Vijeću ministara BiH, u prvoj polovini 2021. godine, Okvir je postao i zvanični dokument na osnovu kojeg otpočinje proces usklađivanja razvojnih i sektorskih strategija na svim nivoima vlasti, kao i planiranje budžeta za njihovu implementaciju. Strategija razvoja Općine Breza 2021-2027 usklađena je sa SDG ciljevima i strategijama viših nivoa vlasti.

Tabela 13. Povezanost Strategije razvoja sa Okvirom za realizaciju ciljeva održivog razvoja u BiH

Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u BiH	Strategija razvoja Općine/Grada _____
RAZVOJNI PRAVCI	STRATEŠKI CILJEVI
DOBRA UPRAVA I UPRAVLJANJE JAVNIM SEKTOROM	Strateški cilj 2: Unaprijeđen društveni život svih kategorija stanovništva
PAMETNI RAST	Strateški cilj 1: Osiguran kontinuirani rast privrede
	Strateški cilj 3: Unaprijeđena zaštita okoliša i prirodnih resursa
DRUŠTVO JEDNAKIH MOGUĆNOSTI	Strateški cilj 2: Unaprijeđen društveni život svih kategorija stanovništva

Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u BiH	Strategija razvoja Općine/Grada _____
AKCELERATORI: DOBRA UPRAVA I UPRAVLJANJE JAVNIM SEKTOROM	PRIORITETI
AKCELERATOR 1: Efikasan, otvoren, inkluzivan i odgovoran javni sektor	Prioritet 2.3: Unaprijeđen nivo stanovanja, kulture, sporta, kvaliteta javnih usluga i uključenosti civilnog društva
AKCELERATOR 3: Otpornost na katastrofe	Prioritet 3.2. Unaprijeđene komunalne usluge i umanjeni rizici od prirodnih i drugih nesreća
AKCELERATORI: PAMETNI RAST	PRIORITETI
AKCELERATOR 1: Povoljno okruženje za poduzetništvo i inovacije	Prioritet 1.1: Povećan broj malih i srednjih preduzeća (MSP), obrta i ukupan nivo privredne aktivnosti
	Prioritet 1.3. Značajno povećano iskorištenje turističkih potencijala
AKCELERATOR 2: Povećanje investicija u infrastrukturu	Prioritet 3.1. Unaprijeđeno stanje i kvaliteta tla, vazduha i vodotoka na teritoriji općine
	Prioritet 3.2. Unaprijeđene komunalne usluge i umanjeni rizici od prirodnih i drugih nesreća
AKCELERATOR 3: Unapređenje pristupa i kvaliteta obrazovanja i obuke	Prioritet 2.1. Unaprijeđeni uslovi za rad i kvalitet obrazovanja
AKCELERATOR 4: Zeleni rast i čista energija	Prioritet 3.3: Unaprijeđena energetska efikasnost i zaštita prirodnih resursa na teritoriji Općine
AKCELERATOR 5: Pametno upravljanje prirodnim resursima i okolišem	Prioritet 3.3: Unaprijeđena energetska efikasnost i zaštita prirodnih resursa na teritoriji Općine
	Prioritet 3.1. Unaprijeđeno stanje i kvaliteta tla, vazduha i vodotoka na teritoriji općine
AKCELERATORI: DRUŠTVO JEDNAKIH MOGUĆNOSTI	PRIORITETI
AKCELERATOR 1: Unapređenje politika socijalne zaštite	Prioritet 2.2. Unaprijeđen kvalitet socijalne, zdravstvene i druge zaštite građana općine

AKCELERATOR 2: Aktivacija i zapošljavanje s fokusom na ranjive kategorije	Prioritet 1.1. Povećan broj malih i srednjih preduzeća (MSP), obrta i ukupan nivo privredne aktivnosti
AKCELERATOR 3: Efikasna zdravstvena zaštita za sve	Prioritet 2.2: Unaprijeđen kvalitet socijalne, zdravstvene i druge zaštite građana Općine
AKCELERATOR 4: Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sistema	Prioritet 2.3: Unaprijeđen nivo stanovanja, kulture, sporta, kvaliteta javnih usluga i uključenosti civilnog društva

5. Institucionalni kapaciteti za planiranje i upravljanje razvojem

Sistem za razvojno planiranje i upravljanje razvojem predstavlja cjelovit i usklađen proces održivog, ekonomskog, društvenog, okolišnog i prostornog prilagođavanja, na Ustavu i zakonima zasnovanim potrebama i interesima građana i društva. On podrazumijeva postojanje odgovarajućih finansijskih sredstava, te zahtijeva postojanje odgovarajućeg pravnog, institucionalnog i metodološkog okvira koji bi osigurao djelotvorno i koordinirano planiranje i realizaciju socio-ekonomskih razvojnih prioriteta.

Poštivajući odredbe regulatornog okvira za planiranje i upravljanje razvojem, prije svega Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH. Općina Breza ispunila je sve zakonske odredbe u kontekstu uspostave sistema za efikasno upravljanje razvojem. Formalnu funkciju tijela za razvojno planiranje i upravljanje razvojem na nivou JLS ima Odjel za lokalni razvoj.

Iako Općina Breza priprema implementacione dokumente u skladu sa važećom zakonskom regulativom u FBiH, kapaciteti jedinice za upravljanje razvojem (JURA), kao i drugih rukovodećih službenika u općinskom/gradskom organu uprave, nisu dovoljni kako bi se ovaj sistem planiranja i izvještavanja efikasno primjenio.

U pogledu implementacijskih kapaciteta ostalih učesnika u lokalnom razvoju? (NVO, poslovnog sektora i drugih aktera koji učestvuju ili indirektno doprinose implementaciji Strategije) stanje se može opisati kao dobro. U pogledu razvoja kapaciteta vanjskih učesnika (NVO i ostale institucije) neophodno je podržati rad aktivnijih NVO koji bi mogli izrasti u ozbiljnije partnere JLS za implementaciju projekata iz Strategije razvoja. U ovom segmentu se naročito ističe Omladinska banka, Udruženje za promociju odgoja i obrazovanja „Naša ideja“ i udruženje „Desnek“.Posebnu pažnju je potrebno posvetiti jačanju kapaciteta ovih organizacija, ali i općinskih službi u pripremi projektnih aplikacija.

Takodje, u JLS nepostoji mehanizam predfinansiranja i finansijskog učešća (min 15% od vrijednosti bilo kojeg projekta) u slučaju da aplicirani projekt bude prihvaćen za financiranje, što ograničava organizacije, ali i samu JLS, da apliciraju na razvojne fondove u BiH i EU i na taj način implementaciju Strategije razvoje učine efikasnijom.

6. Zaključci i preporuke

Generalno posmatrajući, implementacijom strateških projekata i aktivnosti u 2023. godini, Općina Breza je napravila značajan korak u razvoju. Početkom implementacije jednog od najvažnijih strateških projekata „ Izgradnja poslovne zone za razvoj proizvodnih i poslovnih kapaciteta „ kroz izradu GP projekta cestovne i komunalne infrastrukture unutar poslovne zone Šaš i Izgradnjom sistema odvodnje otpadnih voda i trotoara u naselju Šaš, poslovna zona "Šaš" (duž regionalne ceste R444 i unutar

poslovne zone) stvoreni su preduslovi za povećanje broja privrednih subjekata i radnih mjesta u narednom periodu.

Rekonstrukcijom i uređenjem Trga rudara u Brezi kao drugi važan strateški projekat se poboljšala urbanistička infrastruktura, stvorio ambijent za ugodno provođenje slobodnog vremena mladih i porodica, te napravio prostor na kojem se održavaju razni kulturni događaji.

Završetkom izgradnje sistema odvodnje otpadnih voda u naselju Gornja Breza, općina Breza je osiguran priključak na kanalizacionu mrežu za mještane naselja Gornja Breza i mještane Banjevca, čime se smanjio stepen zagađenja vodenih tokova i tla.

Jedan od ključnih izazova u provedbi strateških aktivnosti na području općine Breza u 2023. godini bila je nemogućnost realizacije aktivnosti na uređenju korita rijeke Stavnje.

U cilju obezbjeđenja optimalnih uslova za provedbu Strategije razvoja Općine Breza 2021.-2027. godina, ali i praćenje, te pružanje značajnijeg doprinosa integriranom razvoju lokalne zajednice, definisane su sljedeće ključne preporuke:

1. Pripremiti trogodišnji plan za period 2025-2027 i godišnji plan za 2025. godinu u skladu sa Uredbom o izradi implementacionih dokumenata FBiH;
2. Jačati kapacitete za planiranje i upravljanje razvojem i popuniti ključna radna mjesta u Odjelu za upravljanje razvojem, Službi za privredu, Službi za finansije, inspeksijske poslove i opću upravu, Službi za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, geodetske i imovinsko pravne poslove i u Službi za civilnu zaštitu, u skladu sa sistematizacijom;
3. Jačanje kapaciteta i znanja službenika u oblasti upravljanja projektnim ciklusom i pripreme razvojnih projekata u cilju apliciranja prema EU i međunarodnim, ali i domaćim fondovima, kako bi se ojačala komponenta finansiranja razvojnih projekata iz vanjskih izvora;
4. Planirati u budžetu JLS što veći iznos sredstava za podršku projektima kako bi se uz obezbjeđena sredstva iz vanjskih izvora omogućio što bolji učinak implementacije planiranih projekata;
5. Kontinuirano jačati internu i eksternu komunikaciju po pitanju implementacije, praćenja i izvještavanja realizacije Strategije, pripreme implementacionih dokumenata; uključenosti drugih Službi/odjeljenja u smislu privlačenja sredstava od drugih izvora (donatora, viših nivoa vlasti i dr.) za realizaciju strateških projekata;
6. Organizovati kvartalne koordinirane sastanke predstavnika svih službi i analizirati odstupanja u stepenu realizacije budžeta i strateških projekata, identifikovati mjere i preporuke za realnije planiranje prilikom izrade trogodišnjih i godišnjih planova implementacije Strategije;
7. Nabaviti efikasan softver za planiranje i upravljanje razvojem, koji će biti fleksibilan i omogućiti kvalitetno praćenje realizacije Strategije, kako finansijski tako i po osnovu indikatora razvoja;
8. Jačati kapacitete i saradnju sa mjesnim zajednicama u planiranju i realizaciji projekata.

Broj: 01/2- 04-195/2025
Breza:24.01.2025. godine

Općinski načelnik

Vedad Jusić